

PISAC I SCENARIST JOSIP MLAKIĆ O ČETVRT STOLJEĆA FILMSKE RENESANSE U ŠIROKOM BRIJEGU

Diskretni šarm festivala koji je pokrenuo filmsko stvaralaštvo u Hercegovini

piše Josip Mlakić

Period od 25 godina u ljudskom poimanju vremena predstavlja zao-kružen i dovršen djelić povijesti. Dvadeset i peto izdanje Mediteran Film Festivala (MFF), međunarodnog festivala dokumentarnog filma koji se održava u Širokom Brijegu, na kojem se prikazuju filmovi iz zemalja mediteranskog bazena, prigoda je da se osvrnemo na netom prohujali djelić povijesti, u kojemu se naša civilizacija promijenila do neprepoznatljivosti u odnosu na nultu godinu, a i mi skupa s njom. Promijenio se i film, najviše zbog napretka tehnologije, što je dovelo do masovne produkcije i apsolutne prevlasti komercijalnog Hollywooda. U to vrijeme, dvije tisućitih i ranije, bilo je gotovo uobičajeno da veliki europski redatelji odlaze po pozivu u Sjedinjene Američke Države. Među njima je bio čak i pionir sovjetske kinematografije Sergej Ejzenštejn, autor "Oklopnjake Potemkin", jednog od najvažnijih filmova u povijesti kinematografije. Tu su i redatelji poput Miloša Formana, koji je u Americi postao jedan od najvažnijih redatelja druge polovine 20. stoljeća. Bilo bi zanimljivo vidjeti nekog fikcionalnog putnika kroz vrijeme, što je česta filmska i književna tema, koji bi nam stigao iz 2000. Oscara za najbolji film te godine osvojio je povijesni spektakl "Gladijator" britanskog redatelja Ridleya Scotta. Zlatnu palmu na festivalu u Cannesu osvojio je danski redatelj Lars von Trier za film "Ples u tami", Zlatnog medvjeda u Berlinu "Magnolia" Paula Thomasa Andersona, a venecijanskog Zlatnog lava iranski redatelj Jafar Panahi za svoj "Krug". Sva četiri ova filma u proteklih 25 godina postala su neupitni filmski klasici, što na svoj način govori o statusu filma u to vrijeme, ali i o objektivnosti stručnog žirija. Govorimo, dakle, o svojevrsnom zlatnom dobu filma u usporedbi s današnjim vremenom, obilježenim novim multimedijским platformama i televizijskim servisima, koji su potpuno promijenili svijet filma. A tu je i epidemija koronavirusa, koja je gotovo potpuno paralizirala filmsku industriju na godinu-dvije, što je dodatno ojačalo neke druge segmente zabavne industrije, poput videoigara, koje su u jednom trenutku, dok je trajala pandemija, prerasle u najveću zabavljačku industriju, s udjelom većim od filmske i glazbene industrije zajedno, čime je film pao u drugi plan.

Upravo je te 2000., filmu sklone godine, održano prvo, revijalno izdanje MFF-a, pod nazivom "Hrvatski film i video". Na festivalu je prikazano deset dugometražnih filmova hrvatskih redatelja. Ovaj naziv festival je zadržao do svog četvrtog izdanja, kada je preimenovan u "Dane filma". Uvodni tekst u katalogu, nazvan "Hrvatski dokumentarni film", kojim je tada prvi put popraćena festivalska smotra, napisao je hrvatski filmolog i enciklopedist Ante Peterlić. U službenoj konkurenciji prikazano je devet dokumentarnih filmova redatelja iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. "Povijesti svih svjetskih kinematografija počinju s dokumentarnim filmom. Da bi se snimio igrani film, potrebno je više sredstava i filmskoga iskustva, dok se dokumentaristički pokušaj može izvesti i bez ikakvih priprema – snimanjem onoga što je u neposrednoj blizini, a ta blizina je i onaj čovjekov najautentičniji svijet – svijet njegova boravišta, krajolika, zavičaja. Jasno, takva snimka ne predstavlja više od nekakve zabilježbe, od tzv. činjeničnog filma, no tako se najspontanije

Španjolski redatelj Borja Alcalde s djevojkom Ingom na 24. Mediteran Film Festivalu

Internet i društvene mreže postupno su u nezamislivoj dinamici gasili tiskano istraživačko novinarstvo, koje se polako seli u medij dokumentarnog filma

počinje. A onda to zadubljanje u okoliš može prerasti u reportažu, pa u složeni dokument, u osvjedočenje o životu i povijesti, može nadraži skup pukih podataka te biti umjetnički nadahnuto djelo", napisao je Ante Peterlić u svom uvodniku.

Osmo izdanje festivala, održano 2007. godine, predstavlja prekretnicu. Tada je festival dobio današnji naziv te prepoznatljiv vizualni identitet i festivalski karakter, orijentirajući se na područje Mediterana koje se naslanja na tri kontinenta. Na festivalu je prikazano 37 filmova koje je odabrao Damir

Čučić, hrvatski redatelj, scenarist, producent i montažer. Čučić je bio selektor i sljedećih deset izdanja festivala, da bi ga na toj funkciji zamijenio Zdravko Mustać, istaknuti hrvatski redatelj dokumentarnih filmova, koji je prvi put bio selektor na 19. festivalu, održanom u kolovozu 2018. godine. Posebna pozornost na festivalu posvećuje se izboru žirija, koji se iz godine u godinu mijenja, što znatno pridonosi njegovoj objektivnosti. U žiriju dugometražnog dokumentarnog filma, kao glavne natjecateljske kategorije, dosad su bila brojna poznata imena iz svijeta filma, uglavnom iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, poput Vinka Brešana,

Antonija Nuića, Tomislava Radića, Dalibora Matanića, Ognjena Sviličića, Jurice Pavičića, Asafa Đanića, Milenka Prstojevića, Ahmeda Imamovića...

Posebna vrijednost MFF-a je radionica koja se održavala u sklopu festivala, MFF School. Radionica je pokrenuta prije 12-13 godina i organizirana je u suradnji s američkom filmskom organizacijom "Outside The Lens" i MFF-a. U radionicama su sudjelovali srednjoškolski iz Širokog Brijega, Kalifornije (San Diego), Dubrovnika... Sam festival trajao je četiri, a radionica desetak dana, uključujući i radni izlet u Dubrovnik. Radionica se održavala na engleskom jeziku, a svi predavači bili su američki filmari. Po tvrdnji direktora festivala Tomislava Topića, više od polovine budžeta MFF-a otpadalo je na MFF School. Svake godine polaznici radionice snimili bi po jedan kratki film koji zatvara festival. Pritom sudjeluju u svim segmentima filma: od pisanja scenarija, režije, glume, zvuka, montaže, postprodukcije... MFF School treba posebno izdvojiti, jer je ovdje riječ o nečemu što bismo mogli okarakterizirati zaboravljenim pojmom "javno dobro", ili, da budem malo patetičan, jedinom ispravnim ulaganjem u budućnost, jer tu nije riječ samo o filmu.

Kada je riječ o Bosni i Hercegovini, MFF je na neki način, postavši najvažnija filmska smotra u zemlji nakon Sarajevu Film Festivala (SFF), odigrao pionirsku ulogu u afirmaciji filma na prostoru cijele Federacije, jer su po uzoru na njega osnovani brojni filmski festivali, poput onog u Tuzli, Bihaću, Orašju, što je vrlo važno zato što se prikazivačka filmska industrija nakon rata raspala, jer su kina u međuvremenu izgubila monopol na prikazivanje filmova. Promijenila se i televizija, tako da su danas filmski festivali jedine preostale istinske oaze filma. Za razliku od SFF-a, koji je, na žalost, posljednjih petnaestak godina do besmisla estradiziran, pretvoren u platformu gdje su u prvom planu lokalni političari, koji ruku pod ruku prošetavaju s regionalnim starletama i starletanima famoznim crvenom tepihom, na MFF-u su u prvom planu filmovi, ne čak ni filmski autori, već isključivo filmovi. Sarajevski crveni tepih brojnim je bosansko-hercegovačkim filmofilima stvorio svojevrsni odium prema ovom festivalu, bez obzira na to što selektori festivala vrhunski obavljaju svoj posao, dovodeći u Sarajevo važne i pomno selektirane filmove. Možda usporedba između SFF-a, koji ima i program dokumentarnog filma, i MFF-a nije baš najprimjerenija zato što je MFF isključivo festival dokumentarnog filma koji se temelji na autorima koji dolaze iz mediteranskog bazena, i koji stoga pokriva mnogo uže područje.

Koliko je MFF važan, vidi se, možda, po činjenici da je dokumentarni film u proteklih 25 godina srušio brojne barijere, probivši se i u kina. Prekretnica je bio film "Ludi za oružjem" ("Bowling for Columbine") iz 2002. godine američkog redatelja Michaela Moorea. Film govori o kulturi nasilja u Sjedinjenim Američkim Državama, u kojima svake godine od vatrenog oružja strada oko 11 tisuća ljudi. Budžet filma bio je četiri milijuna dolara, a zarada je iznosila čak 58 milijuna dolara. Film je iste godine dobio Oscara za najbolji dokumentarni film. Moore je kao dokumentarist srušio i barijere između igranog i dokumentarnog filma. Njegov idući projekt, dokumentarni film "Fahrenheit 9/11" iz 2004. godine premijerno je prikazan u Cannesu, gdje je osvojio Zlatnu palmu. Teme filma su predsjedništvo Georgea

W. Busha, rat u Iraku i medijsko izvještavanje o ratu protiv terorizma koji je počeo nakon terorističkih napada na SAD u rujnu 2001. Film propituje istragu koja je vođena nakon napada tvrdeći kako je zanemarena uloga Saudijske Arabije u napadu. Tu dolazimo do još jednog, vrlo važnog segmenta dokumentarnog filma. Internet i društvene mreže u nezamislivoj dinamici postupno su gasili tiskano istraživačko novinarstvo, koje se polako seli u medij dokumentarnog filma. S vremenom se, zbog neusporedivo niže cijene produkcije u odnosu na analognu doba, stvorila široka autorska baza.

Cijeli se niz filmova prikazanih na MFF-u proteklih 25 godina uklapa u ovaj obrazac. Vidjeli smo brojne filmove koji prikazuju turbobnu svakodnevicu, a zbog brzine produkcije dokumentarni film gotovo u realnom vremenu prati aktualna zbivanja u svijetu, koja nam pokušava prikazati kroz optiku običnih ljudi preko čijih se leđa prelama "višak povijesti".

Prvi put posjetio sam festival 2017. godine, kada je održano 18. izdanje festivala, na kojem je u četiri dana prikazano ukupno 45 filmova. Glavnu nagradu za najbolji dugometražni dokumentarac dobio je libanonski redatelj Ziad Kalthoum za film "Okus cementa". Film govori o sirijskim izbjeglicama koji u Bejrutu rade kao građevinski radnici. Dane provode zatočeni na gradilištu s kojeg im je zabranjeno izići zbog izbjegličkog statusa. Ranijih godina, dok je punim intenzitetom trajao rat u Siriji, na festivalu su se mogli vidjeti brojni filmovi koji su se bavili tom temom, što je također jedna od prednosti dokumentarnog filma u odnosu na mnogo kompleksniju igranu produkciju, ta gotovo trenutačna reakcija na aktualna zbivanja u svijetu.

U drugoj polovini 90-ih pojavio se svojevrsni manifest danskih filmaša predvođenih Larsom von Trierom, poznati koncept "Dogma 95", čije se najvažnije "ograničenje" sastoji u tome da se filmovi moraju snimati isključivo na autentičnim lokacijama i bez scenografskih intervencija. "Dogma" je bila i svojevrsna pobuna protiv trivijalizacije i komercijalizacije filmske umjetnosti, pokazujući da budžet ne mora biti nužan preduvjet umjetničkog dosega filma. Neke današnje dokumentarne filmove, čiji je budžet neusporediv s budžetom prosječnog igranog filma, bez ikakvih bismo ograničenja mogli smjestiti u nišu igranofilmske "Dogme 95". Pa i Mooreov "Fahrenheit 9/11", koji je pobijedio na najuglednijoj igranofilmskoj smotri, čiji je budžet iznosio šest milijuna, a zarada vrtoglavih 222 milijuna dolara. Filmski trendovi iz Sjedinjenih Američkih Država, po principu spojenih posuda, prenose se u sve dijelove svijeta, pa tako i u Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. Na filmskom festivalu u Puli u posljednjih pet-šest godina čak su dva dokumentarca osvojila Zlatnu arenu za najbolji film: "Dnevnik Diane Budisavljević" Dane Budisavljević 2019. i "Veće od traume" Vedrane Pribičić 2023. godine. Ovo treba zabilježiti isključivo kao fenomen koji nas navodi na pomisao da se zapitamo koliko su danas, ne samo u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, subjektivnost i uskogrudni ideološki stavovi metastazirali u sve pore umjetničkog stvaralaštva.

Fokus dokumentarnih filmova uglavnom je na onim mjestima koja su prizorište ljudskih tragedija, socijalne bijede i besperspektivnosti te je dokumentarni film u velikoj mjeri na taj način preuzeo na sebe ulogu novinarstva iz nekih drugih vremena, kao vjerodostojan i autentičan izvještaj iz pakla. Autorska inventivnost još je jedan neočekivani dobitak, koji je došao s pandemijom, kao kompenzacija za sve manje novca koji se vrti u filmskoj industriji, nešto što daje presudnu boju i šarm "novim" filmskim ostvarenjima, čineći nam ih bliskima i razumljivima.

Kao potvrda one teze da je u umjetnosti manje uvijek više. Ako je suditi po ovome, budućnost dokumentarnog filma je neupitna, a samim time i budućnost Mediteran Film Festivala. Spomenuo sam istraživačko novinarstvo, koje je u današnjem svijetu postalo relikv neke "bolje prošlosti", jedan fenomen čiji značaj opada sa sumrakom tiskanog novinarstva. Nastala praznina, koja je u dobroj mjeri uzrok pada svih vrijednosti u današnjem društvu, i to na globalnoj razini, donekle popunjava upravo dokumentarni film, čime se pretvara u jedan oblik društvenog angažmana. Treba se prisjetiti filma "Gazda" Darija Juričana iz 2016. godine, koji govori o raspadu trgovačkog imperija Ivice Todorića, filma koji je izazvao tektonske promjene u hrvatskom društvu i čije su posljedice vidljive i danas. To je nova snaga dokumentarnog filma, što Mediteran Film Festivalu jamči gotovo pa izvjesnu budućnost. Vidimo se, dakle, za 25 godina, na pedesetoj obljetnici festivala.

Penélope Cruz dobitnica je nagrade publike za dokumentarni film "Ja sam jedan od sto tisuća" ("Yo soy uno entre cien mil") na 18. Mediteran Film Festivalu, koji je održan u Širokom Brijegu od 23. do 26. kolovoza 2017. To je jedini film koji je ova španjolska glumica do sada režirala.

Koliko je MFF važan, vidi se i po činjenici da je dokumentarni film u proteklih 25 godina srušio brojne barijere, probivši se i u kina. Prekretnica je bio film "Ludi za oružjem" iz 2002. godine američkog redatelja Michaela Moorea

Tomislav Topić, direktor Mediteran Film Festivala

Imamo snažnu poziciju u međunarodnim filmskim krugovima, nema potrebe da se više dokazujemo

Razgovarala Katarina Marijanović

Sutra se u Širokom Brijegu otvara jubilar- ni, 25. Mediteran Film Festival, a direktor Tomislav Topić objašnjava kako je ovaj festival kroz četvrt stoljeća razvijao kinematografiju u Hercegovini, te se prisjetio početaka jednog od najznačajnijih međunarodnih kulturnih projekata u BiH.

Kakva su vaša prva sjećanja na osnivanje festivala? Koje su bile glavne motivacije iza pokretanja ovog projekta i sada, s velikim odmakom, je li festival prerastao vaša očekivanja?

Kada sam pokrenuo Mediteran Film Festival, bio sam ispunjen mješavinom uzbuđenja i straha. Iako sam bio vrlo mlad imao sam tu želju za povezivanjem ljudi kroz umjetnost filma, posebno u kontekstu lokalne zajednice, koja je davala svoje umjetničke impulse. Motivacija je bila da pružimo platformu za mlade autore da pokažu svoje radove, i to na velikom platnu. Osim toga, željeli smo pokrenuti profesionalne filmske produkcije te da se stvaraju filmovi. Danas mogu reći da je festival i stvaralaštvo nadmašilo moja očekivanja. Postao je ne samo značajan kulturni događaj u Širokom Brijegu, već i prepoznat u međunarodnim filmskim krugovima, čime smo dodatno osnažili našu poziciju.

Kako se festival razvijao tijekom godina? Koje su najznačajnije promjene koje ste primijetili od prvog izdanja do danas?

Tijekom godina, festival se značajno transformirao. Počeli smo s nekoliko kratkih eksperimentalnih filmova iz Hrvatske i Širokog Brijega te sa skromnim umjetničkim programom. Sada imamo međunarodni program koji uključuje filmove iz raznih dijelova svijeta. Jedna od najznačajnijih promjena bila je internacionalizacija festivala. Sada imamo natjecateljske selekcije, tematske programe, radionice i goste iz raznih zemalja, što je doprinijelo promociji i produkciji filma u Hercegovini. Kroz suradnju sa stranim filmašima, i kroz legendarnu našu radionicu MFF School potaknuli smo mnoge projekte koji su omogućili razvoj kreativne industrije u Hercegovini.

Koji su neki od najzanimljivijih filmova koji su prikazani na festivalu tijekom proteklih 25 godina? Ima li neki film koji je ostavio poseban dojam na vas?

Tijekom proteklih 25 godina, mnogo je filmova ostavilo snažan dojam na mene. Ponekad ih ponovno pogledam. Riječ je o filmovima koji su nagrađivani na festivalima širom svijeta. Naprimjer Izraelski filmovi "Lady Kul el Arab" i "Suvenir", ili hrvatski film "Dečko kojem se žurilo", i mnogi drugi. Ovakvi filmovi omogućili su meni, ali i lokalnim autorima, da se osnaže u radu na filmu, a festival je postao platforma za njihove priče. Uvijek mi je drago vidjeti kako se filmovi, kao što je bio film "Gangster te voli", bave lokalnim temama i dobivaju međunarodna priznanja.

Prošlu godinu ste imali rekordnu brojku od deset filmova domaćih autora, što je rezultiralo i odličnom posjećenošću svih pet festivalskih dana. Što je s ovogodišnjim produkcijom, što gledamo u programu Domaćih autora?

Prošle godine imali smo izvanredan uspjeh s deset filmova domaćih autora, a ove godine produkcija je malo manja. Ipak filmska industrija ovdje postoji, tu su novi filmovi koji su već nagrađivani na festivalima u regiji i koje ćemo gledati na MFF-u, primjerice dokumentarac "Hassanovi ratovi" koji je pobjednik ovogodišnjeg Vukovar Film Festivala u kategoriji dokumentarnog filma. Ovo ne samo da pokazuje talent naših autora, već i doprinosi razvoju filmske scene u BiH, potičući mlade filmaše da istražuju teme i prepoznaju vrijednost svojih priča.

Prikazan je i film koji ste vi režirali "Kipar iz Graba". Imate li u planu neki novi redateljski projekt?

Što se tiče mojih redateljskih planova, tre-

TOMISLAV TOPIĆ U budućnosti vidim MFF kao ključnu točku za razvoj filmske industrije u Hercegovini. Želim proširiti suradnju s drugim festivalima, organiziramo više radionica i stvorimo jaču industrijsku platformu

nutno radim na nekoliko ideja koje su mi bliže. Iako nisam donio konačnu odluku, razmišljam i dalje o biografskim filmovima kroz koje bih volio na filmu sačuvati značajne ljude iz Hercegovine. U međuvremenu, uživam u radu na organizaciji festivala i podršci drugim talentiranim autorima.

Program u konkurenciji, dvadeset dokumentaraca koje ćete prikazati, je možda najjači ikad. Kakve filmove gledamo ove godine?

Ove godine program uključuje dvadeset izvanrednih dokumentaraca koji se bave širokim spektrom tema, od ljudskih prava, intimnih ispovijesti, propastima velikih industrijskih giganta, ratnim strahotama do ekoloških pitanja. Očekujem snažne emocije i duboke priče koje će potaknuti raspravu među gledateljima. Neki filmovi istražuju društvene promjene, dok neki nude uvid u izazove s kojima se suočavaju različite zajednice. Ova selekcija dokumentaraca je možda jedna od boljih do sada i vjerujem da će ostaviti snažan dojam na publiku.

Što bi još izdvojili i čemu se vi posebno radujete?

Osim programa dokumentaraca, posebno

se radujem radionicama i forumima koje smo organizirali tijekom festivala. Ove godine imamo forum fotografa Stephana Lupina koji će nas podučavati umjetničkoj fotografiji u digitalnom dobu, te mnoge druge autore iz svijeta klasične umjetnosti, filma i glazbe. Također su dogovorene i edukacije o važnim temama u industriji filma poput onih kako isfinancirati film kroz programe Kreativne Europe. Ovakve aktivnosti dodatno obogaćuju festival i pružaju nova saznanja. Inače sve ovo navedeno je otvoreno za sve zainteresirane za ovakve teme da nam se pridruže.

Bilo je dosta priče i zavrzame o potpori koju filmu i festivalima daju kulturne institucije u našoj zemlji. Ne ulazeći u politiku, kako "natjerati" ljude da shvate kolika je važnost jednog ovakvog festivala i općenito filmske produkcije u našoj zemlji.

Kao jedan od malobrojnih međunarodnih događaja u BiH s dugim stažem, svjesni smo izazova s kojima se suočavamo kada je u pitanju potpora od države i kulturnih institucija. Ključno je za događaje poput našeg festivala da uđu u redovito financiranje izvan natječaja koje svi nivoi vlasti raspisuju tijekom godine. Mislim da smo to zaslužili nakon četvrt stolje-

ća i da nema potrebe da se više dokazujemo i pokazujemo da smo tu.

Što vas drži da, nakon 25 godina, ne odustanete?

Moja strast prema filmu i umjetnosti je ono što me pokreće. Nakon 25 godina, svaki novi festival donosi nove izazove, ali i nove prilike za rast. Svaki put kada vidim oduševljenje publike i njihov odgovor na filmove, osjećam da je svaki trud bio vrijedan. Ova zajednica i sve što smo stvorili motiviraju me da nastavim raditi na festivalu. Također, svaka nova generacija filmaša koja se pojavljuje daje mi dodatnu energiju i inspiraciju.

Koje su vaše vizije za dalje, gdje vidite MFF?

U budućnosti vidim MFF kao ključnu točku za razvoj filmske industrije u Hercegovini. Želim proširiti suradnju s drugim festivalima, organiziramo više radionica i stvorimo jaču industrijsku platformu. Također, nadam se da ćemo nastaviti privlačiti međunarodnu publiku, te raditi na jačanju mreže filmaša. Naš cilj je učiniti festival još dostupnijim i poticajnijim, kroz naš rad želimo inspirirati i sljedeće generacije filmaša, te stvoriti trajni utjecaj na kulturnu scenu u regiji.

Pored sjajnog filmskog programa, ove se godine posebno radujemo radionicama i forumima na kojima će sudjelovati značajna imena iz svijeta kulture, poput Stephana Lupina i Dimitrija Popovića

Ove godine program uključuje dvadeset izvanrednih dokumentaraca koji se bave širokim spektrom tema, od ljudskih prava, intimnih ispovijesti, propastima velikih industrijskih giganta, ratnim strahotama do ekoloških pitanja

Bosna i Hercegovina
Ministarstvo obrane/odbrane

Босна и Херцеговина
Министарство одбране

Broj: 10-33-2-1380-39/24
Sarajevo, 27.09.2024. godine

Na temelju članka 15. stavak (1) točka a) Zakona o obrani BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 88/05), i članka 16. Pravilnika o školovanju kadeta i vojnih stipendista broj: 10-02-3-1550-41/18 od 26.04.2019. godine, ministar obrane BiH, upućuje

POZIV

Svim zainteresiranim kandidatima/kandidatkinjama, koji ispunjavaju uvjete da se prijave na Javni natječaj za stipendiranje školovanja studenata završnih godina fakulteta u BiH, za školsku 2024/2025. godinu. Javni natječaj će biti objavljen na službenoj internet stranici Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine www.mod.gov.ba, dana 07.10.2024. godine.

MINISTAR
Zukan Helez

8.-12. LISTOPADA 2024. ŠIROKI BRIJEG

41 film, 6 kategorija, 5 dana

Specijalni gosti: Stephan Lupino, Tony Mandich, Ibrica Jusić, Dimitrije Popović

Penélope Cruz dobitnica je nagrade publike za dokumentarni film "Ja sam jedan od sto tisuća" ("Yo soy uno entre cien mil") na 18. Mediteran Film Festivalu, koji je održan u Širokom Brijegu od 23. do 26. kolovoza 2017. To je jedini film koji je ova španjolska glumica do sada režirala

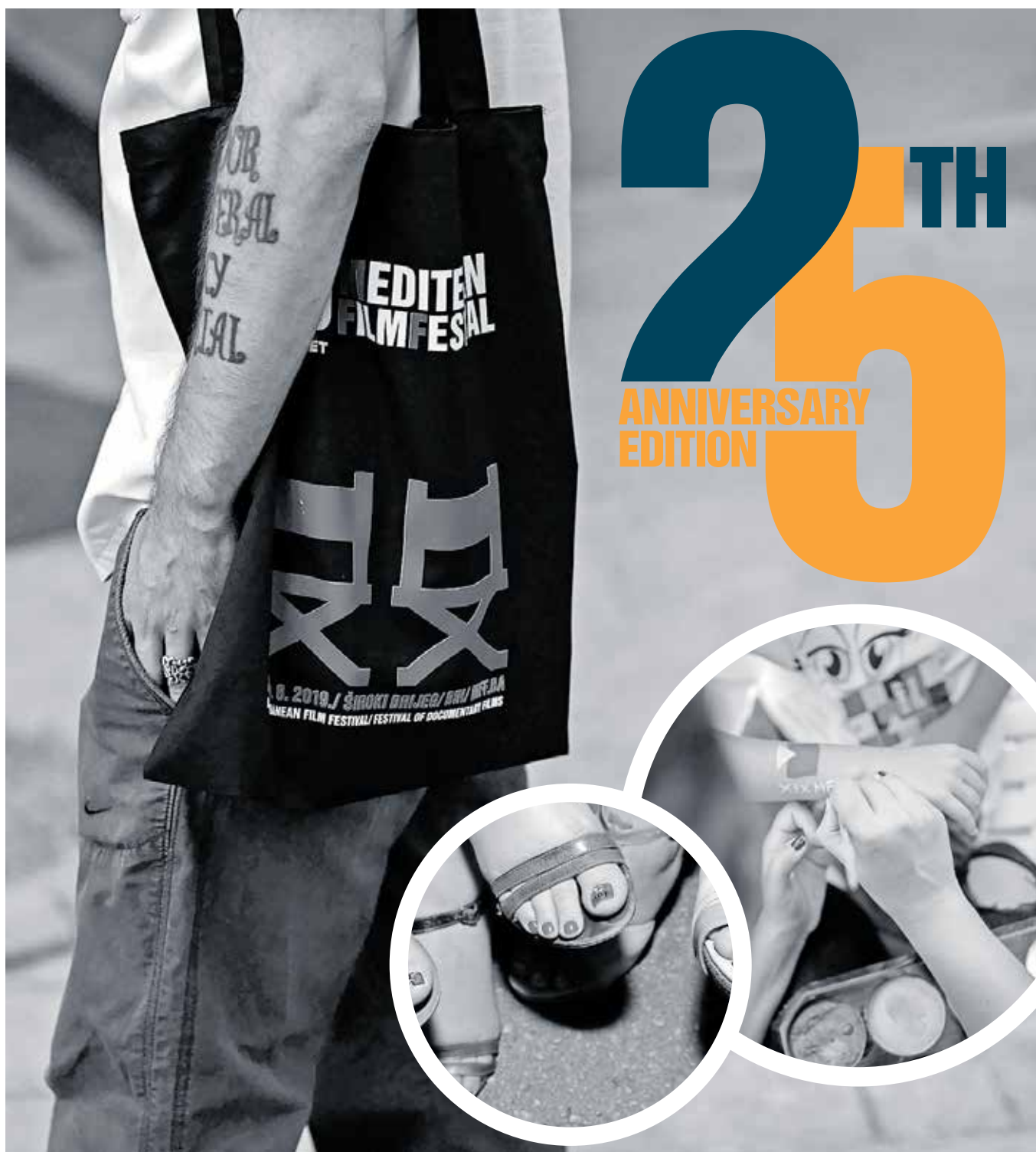
25. MEDITERAN FILM FESTIVAL

Na Home TV-u gledajte besplatnu videoteku Mediteran Film Festivala do 15. listopada

Mediteranska filmska odiseja koja traje 25 godina

Ove slike već četvrt stoljeća obilaze svijet, na ponos žitelja Širokog Brijega i na radost filmskih redatelja iz cijelog Mediterana

Prije četvrt stoljeća u kinu Borak u Širokom Brijegu krenula je jedna predivna filmska priča koja traje i danas. U utorak, 5. rujna 2000. godine, tadašnji kinooperater Rade Draškić ugasio je svjetla dvorane i projektori su počeli vrtjeti filmske vrpce: startao je prvi Mediteran Film Festival (tada pod nazivom Hrvatski film i video). Od samog početka festivalska ekipa, predvođena Tomislavom Topićem i Robertom Bubalom, kojoj se u kasnijim poglavljima pridružio kvintet pet djevojaka (Katarina Marijanović, Maja Galić, Silvija Kraljević, Božana Topić i Ivana Buhač) razvijao je ovaj događaj u jednom diskretnom mediteranskom šarmu, stvarajući paralelno i podlogu za razvoj filmske industrije u Hercegovini. Kroz proteklih 25 godina u Širokom Brijegu organizirano je isto toliko festivala, prikazano je više od 1250 filmova, na projekcijama su se izvrtjeli deseci tisuća posjetitelja, festival su pohodili gosti iz 40 država, održano je 15-ak međunarodnih filmskih škola kroz koju se obrazovalo više od 500 djevojaka i mladića iz BiH, SAD-a, Hrvatske, Slovenije... Ovaj foto vremeplov kroz Mediteran Film Festival ipak govori više od riječi: slike koje 25 godina obilaze svijet, na ponos žitelja Širokog Brijega i cijele Hercegovine, i na radost filmskih redatelja iz cijelog Mediterana.

Devet članova žirija nagrađuje filmove u tri kategorije

ŽIRI ZA GRAND PRIX

Jelena Ružić, Kristina Ljevak i Ivo Krešić članovi su žirija 25. Mediteran Film Festivala za dugometražni dokumentarni film. Ružić je filmska kritičarka Večernjeg lista, Ljevak je angažirana u afirmaciji nezavisne kulture, a Krešić je nagrađivani kazališni i filmski glumac zaposlen u HNK u Mostaru.

ŽIRI ZA BEST SHORT

Sahin Šišić, Zdravko Terkeš i Tomislav Mršić članovi su žirija 25. Mediteran Film Festivala za kratki dokumentarni film. Šišić je redatelj, snimatelj i scenograf s velikim iskustvom, nagrađen i na filmskom festivalu u Cannesu, Terkeš je filmski redatelj i scenarist, a Mršić radi kao urednik Dokumentarnog programa HRT-a.

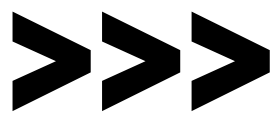
ŽIRI ZA BEST CAMERA

Žiri za najbolju kameru čine snimatelji Eldar Emrić, Draško Gajić, i Vedrana Mijić. Emrić radi kao snimatelj za Associated Press Television te kao direktor fotografije, Draško Gajić je nagrađivani snimatelj dokumentaraca, a Vedrana Mijić televizijska je snimateljica zaposlena na Radioteleviziji BiH.

U pet festivalskih dana gledamo 41 film iz svih kutaka Mediterana: doku komedije, ali i filmove koji govore o ratovima i opasnostima moderne tehnologije

Što kad vam ukradu identitet na Facebooku? O čemu ruski vojnici razgovaraju s majkama?

25TH

ANNIVERSARY EDITION

Konkurencija

dugometražni dokumentarci

IZBOR ZA MISS ZATVORA

režija: **Srdan Šarenac**
zemlja: Srbija, BiH, Hrvatska
trajanje: 80 min.
Graziella Fernanda Costa (45), direktorica zatvora Pirajui, odlučuje vratiti samopoštovanje osuđenicama organiziranjem izbora za miss zatvora.

OPET ĆEMO PLESATI

režija: **Yariv Mozer**
zemlja: Izrael
trajanje: 89 min.
Potresan pogled očima pojedinaca koji su pretrpjeli brutalni napad Hamasa na glazbeni festival Tribe of Nova, u blizini granice s Gazom 7. listopada 2023.

FLAŠAROŠI

režija: **Nemanja Vojinović**
zemlja: Srbija, Slovenija
trajanje: 83 min.
Skupljači plastičnih boca, poznati kao „flašaroši“, teško zarađuju za život na periferiji Beograda, ali njihova živahna zajednica sad se suočava s novom prijetnjom.

PRESRETANJA

režija: **Oksana Karpovych**
zemlja: Kanada, Francuska, Ukrajina
trajanje: 93 min.
Svakodnevi život Ukrajinaca izloženih brutalnoj Putinovoj agresiji dobio je zvučni kolorit u presretnutim telefonskim razgovorima između ruskih vojnika i njihovih obitelji.

TKO ĆE POKUCATI NA VRATA MOG DOMA

režija: **Maja Novaković**
zemlja: Srbija, BiH, Švicarska
trajanje: 84 min.
Emin se u svojim poznim godinama muči uz svog vjernog konja. Kroz ostru hladnoću i surove uvjete pronalazi prolaznu utjehu u dijeljenju svog tereta sa svojim jedinim pravim pouzdanikom.

LAŽNI PROFIL

režija: **Armel Hostiou**
zemlja: Francuska
trajanje: 82 min.
Redatelj Armel Hostiou otkrije da ima drugi Facebook račun: lažni Armel ima stvarne fotografije njega i mnogih prijateljica, a sve žive u Kinshasi.

BROD

režija: **Elvis Lenić**
zemlja: Hrvatska
trajanje: 63 min.
Nakon više od 160 godina postojanja i brojnih veličanstvenih brodova koji su isplovili iz njegova pogona, pulsko brodogradilište Uljanik postalo je groblje čelika.

CRNI VRT

režija: **Alexis Pazoumian**
zemlja: Francuska, Belgija
trajanje: 80 min.
Samvel i Avo, te Erik i Karen, žive u zemlji stoljetnog sukoba, ukorijenjenog u ruševinama Ruskog Carstva.

VISTA MARE

režija: **Julia Gutweniger, Florian Kofler**
zemlja: Austrija, Italija
trajanje: 80 min.
Vista Mare poetičan je i nadrealistički dokumentarac koji otkriva skriveni rad iza „odmora na suncu“ u talijanskim odmaralištima na sjevernoj obali Jadrana.

BANGARANG

režija: **Giulio Mastromauro**
zemlja: Italija
trajanje: 75 min.
Djeca mogu biti glasna, bezbrižna, razigrana, nesvesna i nasilna. Tako je i u Tarantu, industrijskom gradu u južnoj Italiji, koji ima najveću čeličanu u Europi još od 1960-ih.

Konkurencija

kratki dokumentarci

BOL

režija: **Ivan Faktor**
zemlja: Hrvatska
trajanje: 22 min.
Nakon dijagnoze Parkinsonove bolesti i početnog straha od razvoja simptoma, Ivan Faktor odlučio je vizualizirati vlastitu bolest snimajući kamerom mobitela sebe, suprugu, dvorište, ulicu, atelje...

SOL POKRIVA SVE

režija: **Joana Moya**
zemlja: Španjolska
trajanje: 16 min.
57 tkalja radi na obalama Baskije. Ovo tradicionalno zanimanje nastavlja kao da je vrijeme stalo. S rukama pokrivenim solju tihopletu bez prestanka.

ELEFSINA NOTRE AMOUR

režija: **Mahdi Fleifel**
zemlja: Grčka
trajanje: 9 min.
Napušteni krajolici, drevne ruševine i napuštene olupine brodova na moru. Arheološka nalazišta Elefsine nisu ni blizu tako lijepa kao ovi mrtvi brodovi.

A POIL!

režija: **Audrey Clemens**
zemlja: Francuska
trajanje: 17 min.
Na razini dlaka otkrivamo nepoznati planet. Medutim, to je naše tijelo. Dajući glas dvjema dlakama, film propituje naš odnos prema sebi, drugim živim bićima i Zemlji.

DOBAR ZNAK

režija: **Alba Bresoli Aliberch**
zemlja: Španjolska
trajanje: 13 min.
Kamen leži na napuštenom mjestu na periferiji Barcelone, usred planine koja više nije planina. Prije više tisuća godina bilo je to mjesto za ostavljanje prinosa.

DRAGO ČUDOVIŠTE

režija: **Stefano P. Testa**
zemlja: Italija
trajanje: 16 min.
Elio je nemiran i neposlušan 18-godišnjak koji živi svoju mladost između prijeara i izdaja tijekom živahnih 60-ih.

MJESTO GDJE GOVOR ŠUTI

režija: **Mario Papić**
zemlja: Hrvatska
trajanje: 12 min.
Priroda kroz čovjeka i čovjek kroz prirodu, u metafizičkim nastajanja i nestajanja.

ONAJ KOJI NE VIDI

režija: **Natxo Leuza Fernandez**
zemlja: Španjolska
trajanje: 25 min.
Ljudski portret nekoga tko pada i pokreti koji slijede kako bi se ponovno uzdigao.

SJEĆANJA NA NERODENO SUNCE

režija: **Marcel Mrejen**
zemlja: Alžir, Francuska, Nizozemska
trajanje: 22 min.
Film propituje energetske arhitekturu koja oblikuje alžirski teritorij od njegove kolonijalne povijesti do uspona kineske eksploatacije.

ISPUH!

režija: **Neus Ballús**
zemlja: Španjolska
trajanje: 14 min.
Mar sanja o tome da može snimiti zvuk kitova. Ali kad se ukrca s timom za istraživanje ovih životinja, shvaća da čovjek mora šutjeti kako bi slušao najveću životinju na svijetu.

U fokusu

RADIJE BIH BILA KAMEN

režija: **Ana Hušman**
zemlja: Hrvatska
trajanje: 24 min.
Kroz protagonistkinju Malu Jelu film prepričava događaje koji su obilježili generaciju i odredili budućnost krajolika Like, zanemarenog i slabo naseljenog dijela Hrvatske.

BOJE DJETINJSTVA

režija: **Alexandre Labarussiat**
zemlja: Francuska
trajanje: 10 min.
Portret jednog razreda dječjeg vrtića u pariškom predgrađu Montreuilu.

SREBRNE

režija: **Barbara Babačić**
zemlja: Hrvatska
trajanje: 26 min.
Intenzivan portret bolivijskih žena koje žive mizeran život unutar rudarske zajednice pokraj grada Potosija.

DISPNEJA

režija: **Luigi Cuomo**
zemlja: Italija
trajanje: 23 min.
Postoje trenuci u životu koji čovjeka zbliže s drugom osobom na dubok i instinktivan način, posebice u odnosu između oca i sina.

KATALIPSI

režija: **Elaine Sier**
zemlja: Španjolska
trajanje: 8 min.
Policajac se infiltrira u društvene i skvoterske pokrete u Barceloni, ali nestaje bez traga, odnoseći sa sobom njihovu najdragocjeniju stvar - intimu. Znamo li zaista tko su ljudi koji nas okružuju?

LUDAKINJE NA TAVANU

režija: **Tamara García Iglesias**
zemlja: Španjolska
trajanje: 16 min.
Kroz analogni odabir glumaca film istražuje prikaze ludila u nijemim filmovima 20-ih i 30-ih godina.

KVARC 7:11

režija: **Daniel Ortiz Entrambasaguas**
zemlja: Španjolska
trajanje: 25 min.
Pretrpjeti zlostavljanje u djetinjstvu čovjeka obilježi, ali što nakon svega? Put nakon prekidanja šutnje i rušenja stigme. Liječenje i briga o ranama.

GRAD PJESNIKA

režija: **Sara Rajaei**
zemlja: Nizozemska, Italija
trajanje: 24 min.
U malom, poluutopijskom gradu, sve ulice nose imena pjesnika. Kad počne rat pojavljuju se nove četvrti za smještaj izbjeglica.

HODANJE

režija: **Leire Egaña**
zemlja: Španjolska / Spain
trajanje: 17 min.
Lagano planinarenje kroz tri šetnje po Baskiji, a u svakoj se vodi dubok, autentičan i zabavan razgovor koji otkriva malu istinu.

IZMEĐU DELIKATNOG I NASILNOG

režija: **Şirin Bahar Demirel**
zemlja: Turska
trajanje: 15 min.
Film zamišlja otkopavanje traumatičnih sjećanja koja nisu uključena u obiteljske albume.

PEKAČ SARDINA

režija: **Adrián Ordóñez**
zemlja: Španjolska
trajanje: 15 min.
Odrastao na plažama Manuel isprva nije bio predodređen za pečenje sardina, no obiteljska tragedija ga je natjerala da se posveti ovom zanimanju.

DIORAMA

režija: **Elena Conti**
zemlja: Italy
trajanje: 11 min.
Roditi se i odrasti na otoku kao što je Sardinija čini se skoro kao da živite unutar diorame: malo, slikovito okruženje koje vam može dati samo dojam stvarnosti.

Filmovi domaćih autora

HASSANOVI RATOVI

režija: **Robert Bubalo**
zemlja: Hrvatska, BiH
trajanje: 87 min.
Hassan je novinar koji živi u Zagrebu, ali muči ga prošlost i ratovi kroz koje je prošao kao dječak i ožiljci zbog izgubljenih bliskih ljudi i godina. Vraća se u rodni Bejrut, u svoj kvart Sabru, gdje odmotava prošlost.

BOŽJI GNJEV

režija: **Kristijan Milić**
zemlja: Hrvatska, BiH
trajanje: 111 min.
Ilija je vojnik HVO-a u Srednjoj Bosni krajem 1993. godine. Jedno jutro, nakon rutinske akcije postavljanja mina, doznaje da je njegov mlađi brat Goran poginuo s osmoricom drugih vojnika, daleko iza neprijateljskih linija.

SPORTOM DO INKLUZIJE

režija: **Franjo Lovrić**
zemlja: BiH
trajanje: 22 min.
Zbog nedvojbene vrijednosti, vrata sporta trebala bi biti otvorena svim građanima Mostara. U skladu s tim je i glavna poruka ovog filma.

O LJUDIMA I SUMAMA

režija: **Josip Mlakić**
zemlja: BiH
trajanje: 62 min.
Film govori o sudbinskoj povezanosti ljudi i šuma. U fokusu je uništavanje šuma, kao jedan od temeljnih problema današnjice.

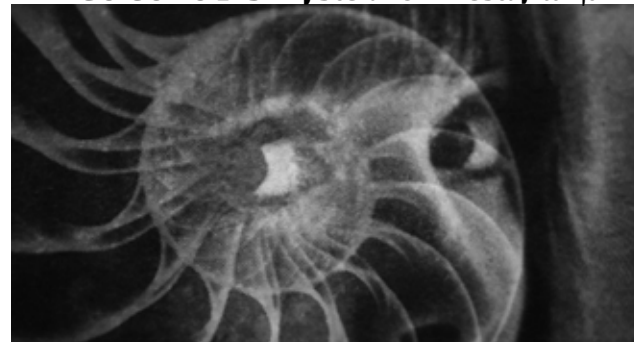
IZGUBLJENE STANICE

režija: **Zdenko Jurilj**
zemlja: BiH
trajanje: 20 min.
Kroz umirujuće kadrove napuštenih stanica i prirodnih pejzaža, film oživljava sjećanja na izgubljene trenutke i veze koje su kroz jedno stoljeće oblikovale ljude i gradove

BROD, Elvis Lenić, Hrvatska

DRAGO ČUDOVIŠTE, Stefano P. Testa, Italija

Off program

OREOL MIKROKOZMA

režija: **Dimitrije Popović**
zemlja: Hrvatska, Crna Gora
trajanje: 15 min.
Film je inspiriran djelima istaknutog crnogorskog pjesnika i vladike Petra II Petrovića Njegoša, nudeći suvremenu interpretaciju njegovu književnog opusa.

ČOVJEK KOJI NIJE MOGAO ŠUTJETI

režija: **Nebojša Slijepčević**
zemlja: Hrvatska, Bugarska, Francuska, Slovenija
trajanje: 13 min.
Putnički vlak na liniji Beograd-Bar zaustavljaju paravojne snage u akciji etničkog čišćenja. Dok odvođevine civile, samo jedan od 500 putnika usuduje im se suprotstaviti.

PRIČE IZ LOGORA: IV. OSNOVNA ŠKOLA

režija: **HULDR - HNŽ**
zemlja: BiH
trajanje: 73 min.
Film govori o logoru koji je po torturama, mučenjima, zlostavljanjima, a posebno prema broju ubijenih, jedan od najzloglasnijih u kojima su logoraške dane provodili Hrvati iz Hercegovine.

MFF Fora

CVRČAK I MRAVICA

režija: **Luka Rukavina**
zemlja: Hrvatska
trajanje: 82 min.
Ket je cvrčak koji svira gitaru sa svojim bendom, zabavljajući bezbrižne kukce u okolici. Nedaleko živi mravlja princeza Antoneta, u mravinjaku gdje se cijeni samo disciplina i rad. Kad se slučajno sretnu, među njima se rađa bliskost.

FLAŠAROŠI, Nemanja Vojinović, Srbija, Slovenija

LAŽNI PROFIL, Armel Hostiou, Francuska

OPET ĆEMO PLESATI, Yariv Mozer, Izrael

25TH
ANNIVERSARY
EDITION**SANJA PRIMORAC BRKIĆ**

članica Uprave i izvršni direktor za marketing i prodaju HT Eroneta:

Postojati i održati se 25 godina, o čemu god da je riječ, nije bez značaja, pogotovo kada govorimo o jednom kulturnom događaju. U ovom vremenu brzine i kratkih formi, dokumentarni filmovi su tu da nas podsjetu na okruženje, na druge ljude i živote, i da nas potaknu na razmišljanje. Smatram da je upravo to najveća vrijednost ovog događaja. Čestitamo našim partnerima iz Mediteran Film Festivala na ovom značajnom jubileju, koji je dijelom i naš, budući da smo ponosni generalni sponzor od samih početaka.

GORAN BOGDAN,

glumac

Festivali kao što je MFF formirali su moje filmske ukuse, a njegov pravi značaj će se tek pokazati, kroz generacije koje stasaju uz njega. U moru festivala jače svijetle oni u manjim sredinama.

NICHOLAS KHOURY

redatelj iz Libanona:

Dva puta sam bio na MFF-u i svidio mi se festival, ekipa, intimna atmosfera, selekcija filmova i prekrasna regija. MFF je bio prvi festival koji je odabrao moj dokumentarni film "Al Hara" 2012. godine i ta je projekcija doista bila važan poticaj u mojoj karijeri.

SILVIA LUZI,

redateljica iz Italije:

Posjetila sam Mediteran Film Festival kao redateljica 2014. godine i kao članica žirija sljedeće godine. Ono što mogu reći sa sigurnošću jeste da je festival voljen od publike, pun je entuzijazma, s velikim sudjelovanjem mladih. Nadam se da će imati sve veću podršku lokalne zajednice i sponzora jer je važan izvor za širenje kinematografije i kulture.

NENAD DIZDAREVIĆ

filmolog:

Zadovoljstvo mi je bilo biti članom žirija MFF-a, zadovoljstvo mi je bilo gledati divnu, mladu publiku. Zadovoljstvo mi je bilo pratiti rast festivala, koji je iz godine u godinu sve bolji. Razočarenje je da izostaje ozbiljnije sufinanciranje festivala od strane vlasti. Samo naprijed MFF!

SRĐAN ŠARENAC, AUTOR FILMA "IZBOR ZA MISS ZATVORA" KOJI SE NALAZI U KONKURENCIJI ZA NAJBOLJI DUGOMETRAŽNI DOKUMENTARAC 25. MFF-a

Snimao sam u zatvoru s 1500 žena i sve su htjele biti u mojem filmu

razgovarala Katarina Marijanović

Neobične priče privlače bh redatelja Srđana Šarenca. Nakon što je davne 2011. na Mediteran Film Festivalu nagrađen za dokumentarac "Selo bez žena", ponovno je u konkurenciji na ovom festivalu s novom neobičnom temom. Zanimalo nas je što ga je ponukalo da snimi film o zatvorenicama i to na drugom kraju svijeta. Njegov film "Izbor za Miss Zatvora" može se shvatiti kao neka vrsta revolta protiv zatvorske uniforme.

Kako ste došli do ove teme?

Moja bivša djevojka pokazala mi je članak u kojem je pisalo da je u brazilskom zatvoru organiziran izbor za miss zatvora. Bio sam potpuno oduševljen tom viješću, i odatle kreće moje putovanje. Vidio sam odmah pozitivnu priču i odlučio snimiti film. Cilj mi je bio prikazati da je moguće unaprijediti život zatvorenica i da one nisu samo zatvorski brojevi, već ljudska bića koja imaju osjećaje. Smatrao sam da bih, ako snimim film, mogao u Europi pokazati kako je moguće organizirati izbor za miss zatvora, te da se i naši zatvori mogu povesti tom idejom.

Poznati ste kao redatelj koji bira pomalo neobične teme. Sjetimo se filma "Selo bez žena" koji je, među ostalim, nagrađen i na MFF-u u Širokom Brijegu. Kako birate teme, kako se dogodi taj klik?

I "Selo bez žena" i "Izbor za Miss Zatvora" naslovi su priča za koje ljudi ne mogu vjerovati da postoje. Ali mene privlače te apsurdne priče, ono što je manje vjerojatno da postoji u našem svijetu. Također, moram izabrati temu koja me može držati 5-10 godina jer toliko traje dok se ne snimi dokumentarni film.

Na ovom ste filmu radili čak 15 godina, kako je tekao sami proces i što je ono što ga je otežalo?

Samo snimanje je trajalo znatno kraće, ali je 15 godina bilo potrebno da dođem do završenog

filma. Imam sreću da ne odustajem lako od tema koje odaberem. Dugo je trebalo da pronademo zatvor koji će nam odobriti snimanje. Brazil je zemlja koja ima 215 milijuna stanovnika, tako da smo samo u traženju zatvora proveli više od tri godine. Financiranje filma je također bilo dugotrajno. U početku sam tražio podršku za razvoj scenarija, pa zatim za razvoj projekta, pa tek onda za snimanje, odnosno proizvodnju filma. Svaki od tih procesa zahtijeva vrijeme, a dosta puta su me i fondovi odbijali, jer zapravo filmski fondovi obično podrže 20 posto prijavljenih projekata. Ali bio sam jako uporan pa sam uspio dovršiti film.

Kako ste odabrali tri glavne junakinje – Joyce, Andelu i Sueli? Što ih čini posebnima i zašto su

Snimanje je bila jedinstvena prilika zatvorenicama da skinu svoju zatvorsku uniformu i odjenu haljine, što im pruža priliku za rehabilitaciju i osjećaj kao da su na slobodi

Kad smo radili prvi casting, izabrali smo tri djevojke. Sljedeći put kad smo došli one više nisu bile tu, nego su poslana u drugi zatvor koji je udaljen tisuću kilometara

njihove priče važne?

U procesu razvoja projekta radili smo casting, odnosno tražili smo protagonistice za film. I dogodilo nam se da sve zatvorenice, a njih je 1500, žele biti u filmu. Onda nam je direktorica zatvora pomogla da odaberemo 30 zatvorenica. Od tih 30 su se izdvojile tri glavne junakinje – Joyce, Andelu i Sueli. One su se pokajale, shvatile su da nisu trebale počiniti krivična djela koja će ih strpati u zatvor i odvojiti od njihovih obitelji. Svaka od njih se natječe u posebnoj kategoriji, Joyce za "Miss Proljeća", Sueli za "Miss plus size", te Andel u kategoriji "Mister".

Pretpostavljam da je snimanje, s obzirom na okolnosti, bilo dosta neizvjesno i da se mnogo toga neplaniranog dogodilo. Izdvojite nam neke od poteškoća s kojima ste se susreli? Ali i neka lijepa iskustva koja su se dogodila?

Kad smo radili prvi casting 2017. godine, izabrali smo tri djevojke. Sljedeći put kad smo došli one više nisu bile u zatvoru, nego su zbog rekonstrukcije jednog zatvorskog krila poslana u zatvor koji je bio udaljen više od 1000 kilometara. Tako da smo bili prisiljeni raditi novi casting na kojemu smo izabrali Joyce, Andelu i Sueli. Lijepih iskustava ima dosta, prije svega dopustili su nam da snimamo zatvorenice deset tjedana - prije, za vrijeme i poslije "Izbora za Miss Zatvora". Dali su nam povjerenje od samog početka do kraja snimanja. I to u zatvoru koji ima 1500 zatvorenica.

Koliko je jedno ovakvo natjecanje utjecalo na njihovo samopouzdanje?

Zatvorenicama je jako malo bilo potrebno da se ponovno osjete kao žene. Barem nakratko su dobile priliku osloboditi se zatvorskih okova, makar to bilo imaginarno kroz ovakav poseban događaj. To im je bila jedinstvena prilika da skinu svoju zatvorsku uniformu i obuku haljine, što im pruža priliku za rehabilitaciju i stvara osjećaj kao da su na slobodi. Društvo često savoravlja da one zaslužuju drugu priliku za boljim životom.

Što je trenutno u vašem fokusu, imate li novi projekt na kojem radite?

Trenutno radim na projektu "Cinema Under Siege", priču o prvom sarajevskom filmskom festivalu u ratu. Taj bi film premijerno trebao biti prikazan sljedeće godine.

25. MEDITERAN FILM FESTIVAL/ ŠIROKI BRIJEG/ 8.-12. LISTOPADA 2024.

Večernji list

Staropramen
EST. IN PRAGUE

max

UniCredit Bank

Podravka
GRUPA

CMC TV

CROATIA RECORDS

HP
HOTEL PARK

HT ERONET

YARIV MOZER, IZRAELSKI REDATELJ ČIJI FILM "OPET ĆEMO PLESATI" GOVORI O BRUTALNOM NAPADU HAMASA NA GLAZBENI FESTIVAL PRIJE GODINU DANA

Mjesecima smo pripremali preživjele Hamasova masakra prije nego što smo počeli snimati film

razgovarala Katarina Marijanović

Ovo nije politički film, kaže izraelski redatelj Yariv Mozer, predstavljajući svoj dokumentarac o brutalnom napadu koji se 7. listopada prošle godine dogodio na glazbenom festivalu Tribe of Nova u Izraelu, u blizini granice s Gazom. Potresne priče preživjelih autor je složio s ciljem da, kako navodi, pokaže svijetu gdje je sve počelo - početnu točku koja nas je dovela tu gdje smo danas. Film "Opet ćemo plesati" bit će prikazan večeras na Mediteran Film Festivalu, što je i povod za ovaj razgovor.

Kako ste se i zašto odlučili prihvatiti ove teme?

Dana 7. listopada, tijekom Hamasova napada, bio sam u svom stanu u Tel Avivu, gledajući događaje na televiziji, polako shvaćajući da se radi o masovnom terorističkom događaju bez presedana. Kao dokumentarist pitao sam se koja je moja uloga u ovoj situaciji i kako to izraziti. Pokušao sam dobiti dopuštenje za pristup mjestu masakra na glazbenom festivalu koji je bio proglašen zatvorenim vojnom zonom. Nekoliko dana kasnije pratio sam postrojbu komandosa i bio među prvima koji su svjedočili razmjerima masakra, a sve je još bilo zamrznuto u vremenu - izgorjela vozila i osobne stvari pokraj čahura od metaka. Prizori su bili zastrašujući i tada sam shvatio da je ovo početak dokumentarca koji će iz minute u minutu ispričati priču o ovom masakru.

Možete li opisati svoj kreativni proces tijekom snimanja ovog filma?

Prvo što sam napravio bilo je brzo prikupljanje snimaka događaja, od kojih su većinu preživjeli snimili svojim mobitelima i podijelili na društvenim mrežama. Istovremeno, Hamas je objavio vlastitu snimku na Telegramu, iako su je brzo uklonili jer je štetila njihovom globalnom imidžu. Neslužbenim kanalima došao sam i do snimaka koje je policija prikupila s GoPro kamera Hamasovih terorista. Usporedo s tim, započeli smo intenzivno istraživanje, prikupljanje svjedočanstava i susrete s preživjelim festivala. Upoznao sam mnoge od njih, a odabrao one koji su bili emotivno spremni stati pred kameru i podijeliti svoje priče. Svaka priča nudi drugačiji pogled na masakr, a zajedno čine cjelovitu sliku događaja.

Ovaj ste put imali drugačiji zadatak od većine dokumentarista: umjesto opsežnog istraživanja kako biste pronašli materijal, vaš je izazov bio prevesti golemu količinu videa u koherentnu pripovijest.

To je istina. Cilj je bio izgraditi koherentan, kontinuirani narativ - iz minute u minutu, od trenutka kad

ANGEL CHAI/ARVIV

Yariv Mozer: "Tog 7. listopada prošle, tijekom Hamasova napada, bio sam u svom stanu u Tel Avivu, gledajući događaje na televiziji, polako shvaćajući da se radi o masovnom terorističkom događaju bez presedana. Kao dokumentarist pitao sam se koja je moja uloga u ovoj situaciji i kako to izraziti"

je festival započeo, preko prekretnice kada su projektili zaustavili glazbu, do točke u kojoj je postalo ubilačko terorističko divljanje s teroristima koji su preuzimali kontrolu sa svih strana. Bio je to složen urednički izazov, jer sam želio predstaviti što više perspektiva kako bih prenio sam razmjer događaja i prirodu bez presedana.

Kako ste se nosili s emocionalnom težinom priče, a kako pristupali osjetljivim temama vezanim uz traumatična iskustva preživjelih?

Emocionalni danak bio je golem za mene i moj tim, posebno u interakciji s preživjelim. Čekali smo nekoliko mjeseci prije nego smo uklju-

čili kamere i napravili intervjue, za razliku od novinskih kuća koje su ih intervjuirale dok je trauma još bila svježja. Svaki intervju trajao je nekoliko sati i vođen je s velikom osjetljivošću i poštovanjem, uz prisustvo psihologa koji je na setu podržavao preživjele tijekom snimanja.

Koje glavne poruke ovim filmom želite prenijeti gledateljima?

Najvažnije mi je otkriti istinu - neosporno, nepristrano svjedočanstvo o onome što se dogodilo 7. listopada na masakru na glazbenom festivalu. Suočiti se s teorijama zavjere i demantijima nepobitnim dokazima. Brutalna istina je jasna za sve gledatelje, razotkrivajući pravo lice

Hamasovih terorista i njihove ciljeve neselektivnog uništavanja i ubojstva, bez obzira na vjeru, rasu ili spol. I sve to stoji u oštroj suprotnosti s nevinošću, mladošću i ljepotom posjetitelja festivala, koji su bili bespomoćni pred takvim terorom.

Što mislite kako će film utjecati na percepciju događaja među gledateljima, posebice izvan Izraela, u svjetlu aktualnih globalnih događanja i prisutnosti propalestinskog pokreta?

Ovo nije politički film. To je film koji je trebao pokazati svijetu gdje je sve počelo - početnu točku koja nas je dovela tu gdje smo danas. Niti jedna država zapadnog svijeta ne bi drugačije odgovorila na brutalni teror koji se dogodio na njenom tlu. Hamas je teroristička organizacija, a u filmu možete čuti njihove militante kako pjevaju "Jihad, Jihad". Njihov rat je protiv zapadnog svijeta i njegovih vrijednosti. Postoji jasna razlika između Hamasa i palestinskog naroda, koji je postao žrtva njihovog vodstva. Iskreno se nadam da će ovaj film dovesti do razumijevanja da se palestinski narod mora osloboditi Hamasovog stiska i okrenuti miru i dijalogu.

S obzirom na težinu priče neupitno je da će ovaj film ostaviti velikog traga. Što mislite, kako će to utjecati na vašu redateljsku karijeru?

Ne razmišljam u tim okvirima. Zahvalan sam svaki dan što mogu ispuniti san iz djetinjstva - stvarati filmove, pričati značajne priče koje imaju moć utjecati na svijet u kojem živimo. Nadam se da ću jednostavno nastaviti snimati filmove koji su važni.

Postoje li neke teme ili priče koje vas posebno zanimaju?

Moji identitet, sastavljen od više slojeva, vodi me u odabir priča koje pretvaram u filmska djela. Ja sam Izraelac, Židov, homoseksualac, unuk preživjelih holokausta i služio sam u Izraelskim obrambenim snagama. Borim se za moralni karakter Države Izrael kako bih je učinio boljim mjestom za život. To su priče koje me pokreću.

U prethodnim filmovima bavili ste se pričom Davida Ben Guriona, utemeljitelja Izraela i tadašnjeg članka nacionalne vojske, te Adolfa Eichmanna, nacističkog dužnosnika koji je organizirao holokaust. Kažete da se i ovaj film "naslanja" na njih?

Da, uvijek nastojim ponuditi svježu perspektivu simbola i ikona svoje zemlje. Snimanjem dokumentarnih filmova razotkrivam složenost iza ovih slika i priča u našoj povijesti, bližoj i daljoj. Film "Opet ćemo plesati" još je jedan sloj na tom putu.

Hamis vodi rat protiv zapadnog svijeta i njegovih vrijednosti. No postoji jasna razlika između Hamasa i palestinskog naroda, koji je postao njihova žrtva

Večernji list

25. MEDITERANFILMFESTIVAL/ 8.-12. 10. 2024./ MFF.BA

POLIKLINIKA CENTRAL

GURMAN RESTAURANT • PIZZERIA

RTVHB

RSB

Restoran Motel

viwi

R:V

JABUKA.TV

bljesak info bh. internet magazin

GRAD ŠIROKI BRIJEG • FONDACIJA ZA KINEMATOGRAFIJU SARAJEVO • MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BIH • FEDERALNO MINISTARSTVO KULTURE I ŠPORTA • MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI, KULTURE I ŠPORTA ŽUPANIJE ZAPADNOHERCEGOVAČKE • SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE • URED ZA EUROPSKE INTEGRACIJE ŽUPANIJE ZAPADNOHERCEGOVAČKE

HTERONET

Veza koja traje

Mostarski glumac Ivo Krešić član je žirija 25. Mediteran film festivala

Nedovoljno je podrške umjetnicima, ljudi odlaze i gubimo kreativce, potencijalne oskarovce

Izbor filmova na MFF-u je iznimno jak, bitan, teme su relevantne, neke i šokantne, ali publika će itekako moći vidjeti odlične filmove

Razgovarala: Katarina Marijanović

Mostarski glumac Ivo Krešić član je žirija 25. Mediteran Film Festivala, koji se od 8. do 12. listopada održava u Širokom Brijegu. No, to nije sve: u sklopu ovogodišnjeg MFF-a, posljednji dan u subotu navečer, bit će prikazan igrani film "Božji gnjev" redateljja Kristijana Milića, u kojoj u glavnoj ulozi briljira upravo Krešić.

Profesionalno, ovo je bila jako dobra godina za vas. Uloga u filmu "Božji gnjev", što je potvrdila i kritika, pokazala se odličnim izborom. Jeste li i vi sad, s određenim odmakom, zadovoljni učinjenim?

- Da, bila je ovo izazovna, ali ispunjena godina. "Božji gnjev" bio je pravi test, kako emocionalno tako i fizički za mene kao glumca. Lik Ilije kojeg igram vrlo je slojevit, dubok i iznimno dobro napisan. Kad me je Kristijan Milić pozvao da igram glavnu ulogu, osjetio sam da je to lik koji želim oživjeti na filmskom platnu. Takvi projekti su mi bitni jer me tjeraju da istražujem dublje slojeve sebe i da izadem izvan svoje zone komfora. Pozitivne kritike samo su dodatna potvrda da je taj rad prepoznat. Najviše me ispunjava osobni rast koji sam doživio kroz ovu ulogu jer svaki takav izazov oblikuje glumca i osobu koja postaješ.

Ovo nije vaša prva suradnja s redateljem Kristijanom Milićem, ali i sa scenaristom Josipom Mlakićem. Možemo li reći da vam likovi poput Ilije i priče rata, po kojima su i Milić i Mlakić poznati, leže?

- Suradivati s Kristijanom i Josipom uvijek je privilegij. Od atmosfere na setu do slobode koju Milić kao redatelj ostavlja glumcu. S njim uistinu imaš osjećaj da kreiraš lika. Mlakićeva priča sama po sebi nosi ogromnu težinu i kompleksnost, a likovi poput Ilije su izazovni jer u sebi nose unutarne konflikte i traume koje nije lako prikazati, a nekim ljudima nije to lako ni prepoznati. Takvi likovi me privlače jer u sebi nose neizrečeno, nose slojevitost, motivirani su i drugačiji od drugih. "Božji gnjev" kao film donosi nešto novo, ali istodobno i univerzalno, pa osjećam da sam bio dio nečega što ne podliježe trendovima, nego ima dulji rok trajanja.

Velike riječi o načinu na koji ste odigrali ovu ulogu imao je i Miljenko Jergović, istaknuvši kako je ovo vrhunac vašeg stvaralaštva te da ste prvi postpartizanski ratni junak hrvatskoga filma. Kako to komentirate?

- Takav komentar od gospodina Jergovića te, naravno, dirne. Ipak, ne volim gledati na stvari kao na "vrhunac". Mislim da je rekao nešto kao glumac na vrhuncu stvaralaštva u smislu godina, zrelosti i rada - sumnjam da je baš mislio da je ovaj film moj vrhunac. Kako god bilo, lijepo su to riječi. A ja smatram da mogu i više i bolje. Svaka uloga nosi svoj izazov i uvijek mislim da najbolje tek dolazi. Sretan sam što je moj rad na ovom liku prepoznat, ali u glumačkom svijetu nema stajanja - svaki novi projekt donosi priliku za rast, a to je ono što me najviše pokreće.

Kako biste ocijenili stanje kulture

GRANICE ZA MENE PREDSTAVLJAJU VIŠE SLOJEVA.

Prije svega, tu su granice osobnog integriteta. Vjerujem da je važno ostati vjeran sebi i onome što želiš prenijeti kroz uloge. S druge strane, tu su i profesionalne granice - volim izazove, ali tražim projekte koji me inspiriraju i tjeraju da rastem.

u našoj zemlji, ali i regiji s obzirom na to da kad je u pitanju kultura, granice, po pravilu, ne bi trebale ni postojati? Zapravo, postoje li?

- Nedovoljno je podrške umjetnicima na svim razinama. Tu se onda stvara neka vrsta prirodne selekcije jer je resursa za kulturu premalo. Nešto se tu treba promijeniti. Mladi redatelji veoma teško dolaze do sredstava za svoj prvi film, mladi glumci jako teško do zaposlenja. Ljudi odlaze. Okreću se drugim zanimanjima, profitabilnijim. Ali gubimo kreativne ljude, potencijalne oskarovce i velike glumce. Sustav, naravno, treba poboljšati, ali nemojte me pitati kako. Jer da znam, rekao bih. Jednom rečenicom - mora se više ulagati u kulturu na svim razinama. Granice

u kulturi su, nažalost, često umjetno stvorene. Iako je kreativnost bezgranična, često se susrećemo s financijskim i političkim ograničenjima. U našoj regiji postoji puno talentiranih ljudi, ali nedostatak resursa i podrške otežava njihov rad. Ipak, vjerujem da umjetnost uvijek nađe svoj put i da kreativnost ne poznaje granice. Kultura bi trebala povezivati ljude, a ne ih dijeliti.

Što su za vas granice, preko čega ne biste išli?

- Granice za mene predstavljaju više slojeva. Prije svega, tu su granice osobnog integriteta - ne bih prihvatio projekte koji kompromitiraju moja uvjerenja ili vrijednosti. Vjerujem da je važno ostati vjeran sebi i

onome što želiš prenijeti kroz uloge. S druge strane, tu su i profesionalne granice - volim izazove, ali tražim projekte koji me inspiriraju i tjeraju da rastem. Ne bih prihvatio ulogu samo radi popularnosti ili novca; mora postojati dublji smisao. I na kraju, granice u smislu glumačkih izazova - ne bih se upuštao u projekte koji ne dopuštaju kreativnu slobodu ili koji me stavljaju u "kalup". Gluma je proces stalnog istraživanja i rasta i za mene je važno da svaki novi projekt donosi nešto novo i izazovno.

Koji su vam uzori u glumačkom svijetu i kako su utjecali na vaš rad?

- Gledam filmove od malih nogu. Inspiraciju crpim od poznatih i manje poznatih glumaca i glumica. Ali najveća inspiracija je u ljudima oko tebe, iskrenim ljudima, koji sebi dopuštaju taj luksuz biti onakvi kakvi jesu. Rado gledam Daniela Day-Lewisa, Javiera Bardema, njihova sposobnost transformacije ono je čemu težim. Daniel Day-Lewis me fascinira svojom potpunom posvećenošću ulogama - on se u potpunosti utapa u lik. Javier Bardem ima tu sirovu energiju koja te obuzme u svakoj sceni. Važno je duboko ući u karakter, ne samo izvana već i iznutra, uvjeriti sebe u to što trebaš biti, a onda će i publika to vidjeti.

Član ste žirija na ovogodišnjem Mediteran Film Festivalu u Širokom Brijegu. Imali ste priliku već pogledati neke od filmova, kako ocjenjujete ovogodišnji izbor?

- Jednom riječju - odličan. Pratim Mediteran Film Festival od njegovih početaka i drago mi je što mogu sudjelovati kao član žirija i ocjenjivati izvrsne filmove domaćih i svjetskih produkcija. Ove godine imamo vrlo kvalitetne filmove, s jakim pričama koje su duboko ukorijenjene u realnostima, ali koje također nose univerzalne teme. Bit će iznimno teško dati prednost nekome jer će nijanse odlučivati o pobjedniku. To već sada sa sigurnošću mogu reći. Mislim da je i ove godine izbor filmova iznimno jak, bitan, teme su relevantne, neke i šokantne, ali publika će itekako moći vidjeti odlične filmove.

Kakav je vaš stav glede ovakve smotre, koji je njezin najveći značaj?

- Ovakvi festivali su iznimno važni jer pružaju priliku autorima, pogotovo mladim, da prikažu svoj rad i potiču kreativni dijalog. Druga stvar je publika koja ima priliku vidjeti nova ostvarenja svjetskih dokumentarističkih talenata i to je zaista privilegij. Mislim da je njihov najveći značaj upravo u povezivanju publike s autorima, kao i poticanju mladih talenata da se izraze kroz film. Mediteran Film Festival posebno je važan jer stavlja fokus na priče iz našeg podneblja, ali donosi i međunarodne perspektive, što omogućava razmjenu ideja i stilova. To je prilika za sve podjednako da prošire svoje horizonte.

Koji su vaši sljedeći planovi, radite li već na novom projektu?

- Sljedeći filmski projekt bit će potpuno drugačiji od ratnih likova ili tema vezanih uz rat. Ne želim biti prepoznat samo po jednoj vrsti uloge jer to ne vodi rastu. Izazov je u preuzimanju različitih uloga i istraživanju različitih ljudskih iskustava. ●

25TH
ANNIVERSARY
EDITION

STEPHAN LUPINO: ART FOTOGRAF I KIPAR DANAS ĆE U SKLOPU MEDITERAN FILM FESTIVALA ODRŽATI RADIONICU U ŠIROKOM BRIJEGU

Počeo sam kao tjeleohranitelj, a u New Yorku postao umjetnik u konkurenciji Andyja Warhola i Keitha Haringa

Svuda oko nas je kataklizma i zato mi je najvažnije činiti dobra djela. Jako sam osjetljiv na djecu, bolesnu i siromašnu, srce mi se para kad ih vidim. Zato nisam mogao odbiti ovaj poziv u Široki Brijeg, gdje ću fotografirati štice centra "Marija - naša nada"

Razgovarala: Katarina Marijanović

Hrvatski umjetnički fotograf i kipar Stephan Lupino dolazi u Široki Brijeg, gdje će u sklopu Mediteran Film Festivala i Foruma "Mladi kroz granice" održati radionicu o temi "Art fotografija u digitalno doba". Forum se, inače, organizira u okviru projekta "Povezivanje perspektiva: Mladi kroz granice", financiranog sredstvima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, a u partnerstvu s Razvojnogom agencijom Dubrovačko-neretvanske županije DUNEA. Lupino će, osim predavanja koje će održati danas u 16.30 u prostorijama Gradske knjižnice u Širokom Brijegu, posjetiti i fotografirati štice centra "Marija - naša nada", djecu s poteškoćama u razvoju.

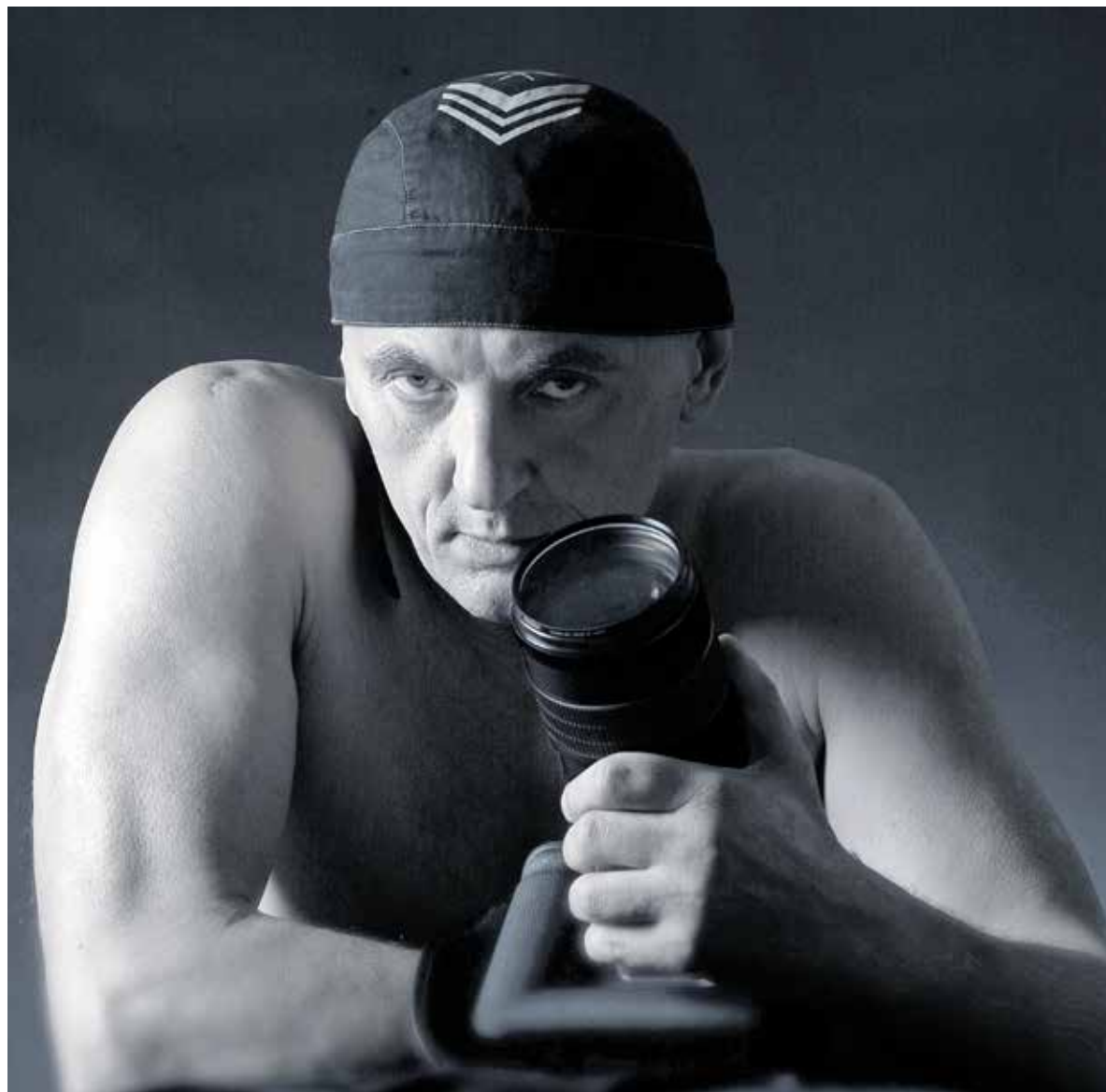
- Jako sam osjetljiv na djecu, bolesnu i siromašnu. To kad vidim, srce mi se para. Zato nisam mogao odbiti ovaj poziv u Široki Brijeg te smo odlučili napraviti izložbu kako bismo tako pomogli malenima i ovom centru - govori poznati fotograf. Proteklo razdoblje, osobito vrijeme korone, za njega je bilo iznimno produktivno. Početkom rujna 2024. godine i u Belsu je otvorio izložbu pod nazivom "Umjetnost paralelnih svjetova" u sklopu koje je već tradicionalno donirao nekoliko djela u humanitarne svrhe, dok je samo nekoliko mjeseci prije predstavio skulpturu u Zmajevu vrtu u Štrigovi u blizini Varaždina. Ova monumentalna skulptura, teška pola tone, samo je prva u nizu iz serije Lupinovi novih djela koja će biti inspirirana zmajevima, no, kako umjetnik naglašava, dobrim zmajevima. - Ne radim opasne zmajeve. Radim skulpture posvećene mitskim bićima, koje odlikuju pozitivne karakteristike. Trenutačno radim i na seriji manjih platna jer sam za vrijeme korone napravio jako velik opus, toliko toga kapitalnoga. Motivi su muška i ženska tijela, no ne radim sladunjavo kao neki, uvijek je to nešto izvan linije - objašnjava.

Moj pravac je lupinizam

Iako je društvo kod nas sklonilo kritikama, Lupino se na njih ne obazire previše, stvara u svom umjetničkom pravcu i navodi kako je to posebna energija koju je, onome tko je ne osjeti, teško objasniti.

- Kritičari me nikad nisu znali smjestiti u određeni stil i ja sam rekao da to nije ni važno. Nije ni Michelangelo išao na akademiju. No, kod nas je to važno i to se gleda. Pravac u kojem stvaram je lupinizam i to je neka druga dimenzija zbog koje je većina mojih slika "drugi svijet". Kad ne znam kako bih im dao ime, ja kažem "drugi svijet". Teško je to shvatiti onome tko nije u tome i tko to ne osjeti - dodaje.

U Širokom Brijegu će, uz druženje sa šticecima doma "Marija - naša nada", održati i Forum za mlade o temi "Art fotografija u digitalno doba". U ovom polju njegov stil, po kojem je i postao prepoznatljiv, oblikovala je erotska fotografija te je, uz

TRENUTAČNO RADIM I na seriji manjih platna jer sam za vrijeme korone napravio jako velik opus, toliko toga kapitalnoga. Motivi su muška i ženska tijela, no ne radim sladunjavo kao neki, uvijek je to nešto izvan linije - objašnjava

Vremena za druženje s umjetnicima nema, kod njega, kaže, caruju fizički rad i samurajska disciplina

aktove, dosta radio i portrete. Fotoaparata je, kako kaže, relativno kasno uzeo u ruke, u svojim tridesetima, no odmah je znao da je to to.

- Počelo je burno. Od Rima, Londona, New Yorka. Krenuo sam kao tjeleohranitelj, prvak u Jugoslaviji u karateu. U Italiji sam imao svoje klubove, bio momčadski prvak Italije. U to doba, krajem sedamdesetih, Rim je bio "dolce vita". Nakon tog otišao sam u London, da bih u konačnici završio u Americi, gdje je sve i počelo. Radio sam kao model, mnogo pozirao, među ostalim, i za talijanski i američki Vogue. Krajem 1983. godine posudio sam fotoaparata od asistentice fotografkinje i napravio svoje prve snimke. I tu je počela moja karijera - prisjeća se svojih početaka.

Raketna energija

Andy Warhol, Keith Haring, Jean-Michel Basquiat, Francesco Clemente..., to je scena koja ga je okruživala, no navodi da nikad nije "trčao za poznatima", nije ga to impresioniralo. - Zato sam se valjda i proslavio, poznati me nisu zanimali. Nisam nikad radio kao paparazzo, to je neka druga energija. Radio sam mnogo aktova, portreta, novinskih fotografija i fotografija po noći, zato su me i zvali "kralj noći". Bio sam pun energije, utreniran, bahat bez razloga. No, ljudi su me uvijek voljeli, osjetili su tu moju, kako su je često nazivali, raketnu energiju - govori. Vrijeme provedeno vani i sada za njega je izvor inspiracije te mu se ne dogodi nikad da gleda u prazno platno i ne zna što napraviti. Uvijek ima nešto za reći. Nekih posebnih uzora, kaže, nema, a iako je mišljenja kako i danas ima zbilja dobrih umjetnika, ne veže se ni s kim. Vremena za druženje s umjetnicima nema, kod njega caruju fizički rad i samurajska disciplina. - Kozmička energija i posebnost te fizički rad. Što osjetim, to napravim, nema tu neke kalkulacije. Prepustim se, idem prema toj božanskoj energiji i ne zaustavljam se. Imam mnogo razloga za to. Za dvadeset godina sam stvorio kao nekoliko umjetnika u sto godina. Ne gubim vrijeme jer sam možda to kasno počeo raditi u životu, ali sam ja imao svoju životnu akademiju - objašnjava. Danas, nakon svega, nema prevelikih želja. Nisu, kaže, one za njega. Ima mirnoću u životu i to najviše cijeni. Za svoju umjetnost se ne brine, ona će ostati, a osobno, ono što želi i što nas vraća na početak priče, jest činiti dobra djela. - Pogledajte što se trenutačno događa u svijetu, nismo naučili ništa. Kataklizma. Danas bih želio samo da sam dobar čovjek, da radim dobra djela, da mnogo pomažem. A što nam drugo preostaje u životu, gledati sebe? - zaključuje Lupino.

DIMITRIJE POPOVIĆ, JEDAN OD NAJVEĆIH SUVREMENIH UMJETNIKA S OVIH PROSTORA, DANAS ĆE NA MEDITERAN FILM FESTIVALU ODRŽATI PREDAVANJE I PREDSTAVITI SVOJ FILM

Bez erosa Njegoševu djelo gubi na cjelovitosti, zna se da je volio žene iako ga neki vide kao sveca

Nedavno sam za luksuzno izdanje Šimićevih sabranih pjesama uradio pjesnikov portret. Bio sam u prijateljskom odnosu s njegovom nećakinjom, krasnom osobom iznimnog intelekta i obrazovanja, Jericom Šimić Ljubenko

Razgovarala Katarina Marijanović

Dimitrije Popović, hrvatski i crnogorski slikar i književnik, jedan od najznačajnijih živućih umjetnika s ovih prostora, koji je izlagao sa Salvadorom Dalijem i drugim velikim suvremenim umjetnicima, gost je 25. Mediteran Film Festivala i Foruma "Mladi kroz granice". Popović će održati predavanje studentima Akademije likovnih umjetnosti u Širokom Brijegu te će večeras u 19 sati u kinu Borak u Širokom Brijegu predstaviti svoj posljednji film "Oreol mikrokozma". Njegov boravak u Širokom Brijegu organizirali su MFF i Ured Vlade Zapadnohercegovačke županije za Europske integracije u okviru projekta "Povezivanje perspektiva: Mladi kroz granice", financiranog sredstvima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, a u partnerstvu s Razvojnog agencijom Dubrovačko-neretvanske županije DUNEA.

Kako izgleda vaša svakodnevica kada slikate?

- Umjetničko stvaralaštvo jest po sebi svojevrsan proces. Umjetnik nije samo emotivno nego i misaono biće, dakle promišlja ono što osjeća i što ga zaokuplja prilikom bavljenja određenom temom koju želi izraziti nekim od likovnih medija, bilo da je riječ o klasičnim ili modernim, crtežu, slici, skulpturi odnosno assemblažu, instalaciji ili performansu. Kako apsolutna sloboda ne postoji, umjetnik svoju stvaralačku slobodu mora na određen način disciplinirati ne samo u okviru procesa stvaranja nego i u onom temporalnom smislu. To znači da si moram osigurati vrijeme za redovito odlaženje u atelje.

Kako birate teme koje istražujete u svojim portretima? Postoji li neka posebna priča ili ideja iza određenih radova?

- Svako naslikano ili nacrtano lice mora imati razlog svog postojanja. Ti su razlozi u pravilu kompleksne prirode jer se odabrani lik povezuje s puno pojedinosti i nerijetko u vezi s tim i s puno fenomena. Ovom prilikom konkretno mislim na portrete Franza Kafke koje sam radio za istoimeni ciklus radova prije petnaest godina. Još u gimnazijskim danima na Cetinju čitao sam piščevu pripovijetku "Preobražaj" koja je ostavila snažan dojam na moju svijest i bila bitna za moje formativne godine, za moj afinitet za nadrealno i uopće interes za onostrano, kao važan dio čovjekove prirode. Moj doživljaj Kafkina djela bio je ključan za koncipiranje piščevih portreta. Trebalo je na likovno-estetski i simboličan način kontekstualizirati te portrete koje karakterizira neka vrsta psihološko nadrealističkog izraza. Sugeriraju misao o samoći, strahu, otuđenju, bolesti, smrti. Svi su ovi fenomeni svojstveni čovjekovoj prirodi općenito i samim tim čine Kafku i njegovo djelo aktualnim i uvijek inspirativ-

U SVOM EGZISTENCIJALNOM ispaštanju kao kažnjenik čovjek se sjeća one harmonije koju je živio prije progonstva i pada. Pitanja dobra i zla temeljna su pitanja čovjekova postojanja. Ali treba imati na umu i onu Njegoševu misao "Čovjek čovjeku tajna je najviša"

Ključna za moj umjetnički senzibilitet bila je slika Kristova raspeća njemačkog kasnogotičkog slikara Matthiasa Grünewalda

Savršeno umjetničko djelo ne postoji, ono uvijek izmiče umjetničkom djelu koje se na njemu zasniva

nim. Osim likovnog ciklusa, 2012. godine napisao sam pripovijetku "Proces Kafkinog Preobražaja". Zanimalo me ono o čemu pisac nije ništa govorio, kako se, dakle, dogodila ta metamorfoza iz humanog u animalno, kako se trgovački putnik Gregor Samsa jednog jutra probudio kao kukac.

Kako je vaše djetinjstvo utjecalo na vaš umjetnički put? Postoje li obiteljske tradicije koje su vas inspirirale?

- Brat moga djeda, koji je bio inženjer politehnike, lijepo je crtao. U blizoj obitelji nemam slikara. Naravno, teško je odrediti odakle tolika sklonost koju sam kao dijete pokazivao prema umjetnosti. Volio sam listati monografije i precrtavati s reprodukcija slike starih majstora. Ono što je

bilo važno za moj umjetnički senzibilitet i što je ostavilo trajan utjecaj na moju dječaku svijest bila je slika Kristova raspeća njemačkog kasnogotičkog slikara Matthiasa Grünewalda, koju sam našao u kućnoj biblioteci u jednom njemačkom ilustriranom leksikonu. I sada se dobro sjećam tog doživljaja, uzbuđenog gledanja te snažne slike umirućeg Kristova tijela, raspetog na križu u mračnom ambijentu Golgote. Odjeci ovog remek-djela s Isenheimskog oltara bit će vidljivi u nekim kompozicijama moga ciklusa "Corpus mysticum" posvećenog Kristovu stradanju.

Kad ste prvi put shvatili da želite biti slikar? Postoji li neki trenutak koji posebno pamтите?

- Odluku da ću se profesionalno baviti umjetnošću donio sam u gimnaziji. Neko vrijeme sam se u tim gimnazijskim danima zanosio arhitekturom, ali sam brzo odustaao od takve ideje. Inače, bio sam loš dak. Iz matematike sam svake godine imao popravni ispit. Kad kažem loš dak, ne mislim na probleme s vladanjem u školi, nego na moje nepridržavanje programa koji smo morali savladati. Umjesto da učim o državnom uređenju SFRJ, o gospodarstvu Poljske ili da znam napamet formulu hipermangana, čitao sam knjige koje sam želio i interesirao se za stvari koje su me posebno privlačile, kao na primjer film. Literatura je u tom smislu za mene

bila jednako toliko važna koliko i likovna umjetnost. Osim spomenutog Franza Kafke, čitao sam djela Lautreamonta, Rimbauda, Baudelairea... Kao učenik dobivao sam nagrade na likovnim izložbama srednjih škola. Uz ta dačka priznanja, poznavanje umjetnosti mi je puno pomoglo da se "provučem" kroz gimnaziju. Ono što ću posebno pamtit i jedan je događaj iz osnovne škole kad smo trebali ilustrirati neku priču. Moj je rad bio izdvojen i pohvaljen pred učenicima zbog, kako je učiteljica rekla, njegove "maštovitosti". Likove iz te priče nacrtao sam u odrazima na površini vode nekog jezera koje se spominje u sižeju priče. Tako su likovi dobili karakter nadrealnog. Žao mi je što je taj crtež izgubljen, kao i mnogi drugi iz tih ranih dana moje mladosti.

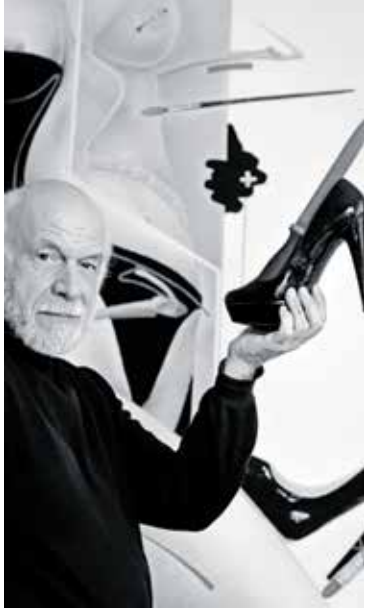
Kako zamišljate svoju umjetničku budućnost? Postoje li neki osobni ciljevi koje biste željeli ostvariti u umjetnosti?

- Budućnost se dogodila onoga dana kada sam se počeo baviti umjetnošću. Ovdje mislim na onaj unutarnji aspekt stvaralaštva. Sasvim drugo je ono što se odnosi na praktične planove, izložbe ili promocije knjiga čija realizacija zna ovisiti o puno vanjskih okolnosti. Ali što se tiče onog temeljnog cilja, on je isti u ovim mojim poznim godinama kao i kad sam bio mladi umjetnik na početku karijere. Premda sam danas puno zreliji, što donosi po sebi takozvano

životno iskustvo, cilj je u osnovi nepromjenjiv. Smisao tog cilja jest da se u najvećoj mogućoj mjeri određena ideja koja egzistira u mojoj mentalnoj slici odjelotvori u umjetničku kreaciju koja će u stvarnom obliku biti što sličnija toj zamišljenoj slici. U tome se ogleda maloprije spomenuti proces stvaralaštva. Svaki autor teži svjesno ili nesvjesno nekoj idealnoj formi djela, premda zna da je to nemoguće ostvariti. Savršeno umjetničko djelo ne postoji. Postoje samo dosegnuti stupnjevi prema tom nedosegnutom savršenstvu. Savršenstvo prebiva u ideji. Ono (savršenstvo) uvijek izmiče umjetničkom djelu koje se na njemu zasniva. Povijest umjetnosti je svjedok tog paradoksa. Poslije Raffaella se govorilo da je uzaludno više slikati jer je ideal klasičnog savršenstva ostvaren. Ali poslije ovog renesansnog genija su došli Velasquez, Rembrandt, Rubens, Goya, Ingres, Delacroix...

PIXSELL

Ovo je vaš prvi posjet Širokom Brijegu, koja su to imena iz umjetnosti koja vas asociraju na ovaj kraj?

- Jako se radujem posjeti ovom gradu, a prvo ime kojeg se sjetim kad je u pitanju Hercegovina je veliki pjesnik Antun Branko Šimić. Nedavno sam za luksuzno izdanje njegovih sabranih pjesama uradio pjesnikov portret. Bio sam u prijateljskom odnosu s nećakinjom velikog pjesnika i njezinom obitelji, krasnom osobom iznimnog intelekta i obrazovanja, nažalost pokojnom Jericom Šimić Ljubenko. Ime fra Joze Zovke je općepoznato. Naravno, kad je u pitanju vaš kraj i njegovo bogato kulturno nasljeđe, uloga franjevac iznimno je važna. Znam da je rodom iz Širokog Brijega slikar Milan Galić.

Posjetit ćete i mlade studente Akademije likovnih umjetnosti. Kakve poruke želite prenijeti mladima koji su na početku. Što biste danas rekli nekadašnjem sebi?

- Posebno mi je drago što ću posjetiti Akademiju likovnih umjetnosti. Radujem se susretu i razgovoru sa studentima. Delikatno je davati savjete, osobito kad su u pitanju budući umjetnici, jer svaki je ponasob individualna koja ima svoje više ili manje formirane stavove o vlastitom profesionalnom putu ili ambiciji koju želi ostvariti. Zato ću radije odgovarati na njihova pitanja. Lijepo je da Široki Brijeg daje mogućnosti za obrazovanje i usavršavanje mladim umjetnicima. Nekadašnjem sebi bih rekao da ne donosi nepromišljene odluke i da se suzdržava u nezadovoljstvu urađenim koje je rezultiralo uništenjem mnogih radova. Nedavno sam u jednom sanduku u rodnoj kući na Cetinju, u nekim koricama našao dva kolaža iz 1971. godine. Osjećao sam se kao da mi se nakratko vratila mladost.

Na Mediteran Film Festivalu bit će prikazan vaš kratki film "Oreol mikrokozma" - djelima Petra II. Petrovića Njegoša bavili ste se na likovni i literarni način.

- Da, uradio sam ciklus slika, crteža i skulptura pod nazivom "Misterij luče mikrokozma" inspiriranih Njegoševim religijsko-mističnim spjevom. U povodu 200 godina od pjesnikova rođenja napisao sam pripovijetku "Luča Njegoševe noći". Također, inspiriran Njegoševim pjesmama uradio sam grafičku mapu "Oreol mikrokozma". Isto sam naslovio i kratki film koji će biti prikazan na Mediteran Film Festivalu i velika mi je čast što sam pozvan sudjelovati na ovako uglednoj filmskoj manifestaciji. Ono čime se bavi Njegošev poetsko filozofsko i religiozno mistično djelo tiče se onih vječnih problema ljudskoga bića u kojima dobro i zlo permanentno egzistiraju. Zato jest Njegoš naš suvremenik. Čovjek, taj mikrokozam, jest tragično biće ograničene spoznajne moći. Zna da je za kaznu, jer se bio stavio na stranu demona u borbi protiv Boga, prognan na zemlju u, kako Njegoš kaže - "gnjezdilište ljudske nesreće". U svom egzistencijalnom

ispaštanju kao kažnjenik čovjek se sjeća one harmonije koju je živio prije progonstva i pada. Pitanja dobra i zla su temeljna pitanja čovjekova postojanja. Ali treba imati na umu i onu Njegoševu misao "Čovjek čovjeku tajna je najviša".

Kako ste došli do ideje da uključite fenomen erotizma kao ključnu komponentu u analizi Njegoševa opusa? Što mislite da to dodaje njegovu razumijevanju?

- Daje puno. Bez erosa njegovo djelo gubi na cjelovitosti, na izražajnom poetskom bogatstvu. Kad je riječ o Njegošu, uvijek treba naglasiti da je rođen kao pjesnik, a stjecajem okolnosti je postao vladika i gospodar crnogorski. Dakle, kao istinskog pjesnika eros je Njegošu bitan u onom složenom značenju koje ovaj pojam sadrži. Strast za stvaranjem u njegovoj impulzivnoj romantičarskoj prirodi, zatim radoznalost i potreba za znanjem, potreba za emotivnim vezama i sve ono što bi dalo smisao postojanja jednom genialnom pjesniku. Naravno, erotizam je posebno važan dio njegove pjesničke osobnosti. Zna se da je Njegoš volio žene, premda se to na razne načine nastojalo i nastoji nekako staviti u stranu. Napisao sam jednu studiju naslovljenu "Erotizam Gorskog vijenca" u kojoj sam analizirao vladikin opis lijepe Fatime. Dovoljno je obratiti pozornost na samo nekoliko metafora, pa da se vidi sva ljepota i inventivnost pjesničkog dara koji je putene strasti pretvarao u zlato poezije.

Kako ste reagirali na kontroverze i kritike koje su uslijedile nakon ljetnog performansa na Cetinju? Mislite li da su takve reakcije očekivane s obzirom na temu filma?

- S obzirom na to da znam kakva je klima kod nekih krugova koji Njegoša još uvijek gledaju u onim petrificiranim okvirima, bez suvremenog pristupa njegovu djelu, očekivao sam reakciju, ali ne ipak u tolikoj mjeri da se čak u regiji, u velikosrpskim medijima, govorilo o "skandalu na Cetinju", o "skrnavljenju Njegoša", o razvratu i tome slično. Kritiziran sam zbog takozvane blasfemije i provokacije jer je performans "Noć skuplja vijeka" po mom konceptu izvela estradna zvijezda Severina Vučković u atriju Njegoševe Biljarde na Cetinju, u noći 25. srpnja u jubilarnoj, 230. godini od pjesnikova rođenja. Smatrao sam da je performans idealna forma da se na suvremen način, kroz scenski izraz, pokaže novo vizualno tretiranje slavne pjesme. Naime, pjesma "Noć skuplja vijeka", što u prijevodu znači da je jedna ljubavna noć vrjednija od cijelog stoljeća, predstavlja jednu od najljepših pjesama romantizma. Smatrao sam da je Severina osoba koja bi mogla najbolje izraziti moju zamisao. Tu je svoju ulogu izvrsno ostvarila. Ipak, mnogi se ni danas ne mogu pomiriti s činjenicom da je vladika napisao takvu strastvenu pjesmu, osobito ne oni koji Njegoša doživljavaju i vide kao sveca. Performans je snimljen i posjetitelji Mediteran Film Festivala će ga moći vidjeti jer je dio cjelina mog filma "Oreol mikrokozma". ●

NEMANJA VOJINOVIĆ, AUTOR DOKUMENTARNOG VESTERNA "FLAŠAROŠI" KOJI JE U KONKURENCIJI 25. MFF-a U ŠIROKOM BRIJEGU

Pitao sam se kako je moguće da je na mjestu najstarije europske kulture sada jedan od najvećih deponija na svijetu

Kad sam vidio fotografiju skupljača boca na brdu otpada i u pozadini tisuće galebova, pomislio sam da je to neka daleka zemlja trećeg svijeta, a zapravo mi je pred nosom, tu u Beogradu

Razgovarala Katarina Marijanović

Na periferiji Beograda, na mjestu najstarije europske kulture, prostire se jedno od najvećih odlagališta otpada u Europi. Sakupljači plastičnih boca, poznati kao "flašaroši", teško zarađuju za život u ovom otrovnom krajoliku, ali njihova živahna zajednica sad se suočava s novom prijetnjom. Dokumentarna western drama "Flašaroši" u konkurenciji je ovogodišnjeg Mediteran Film Festivala u Širokom Brijegu, što je i bio povod za razgovor sa srpskim redateljem Nemanjom Vojinovićem.

Što vas je potaknulo da snimate film "Flašaroši"? Kako ste došli na ideju fokusirati se na ovu zajednicu i njihovu svakodnevicu?

- Prva inspiracija za film došla je nakon što sam vidio fotoreportažu s deponija u Vinči. Bila je to fotografija sakupljača koji stoji na brdu otpada dok u pozadini lete tisuće galebova. Mislio sam da je to neka daleka zemlja trećeg svijeta, a zapravo je tu u Beogradu, u Vinči. Prvobitna ideja bila je napraviti esejistički film o konzumerizmu i povijesnoj vertikali vinčanskog prostora, sukob drevne neolitske civilizacije s modernim dobom - deponijom. Onda sam otišao na vinčanski deponij i stajao na istovaru, na vrhu brda od više od pedeset metara smeća. Iznad mene prelijetalu je tisuće galebova dok je teška mašinerija jurila po istovaru i mljela sve pred sobom. Okrenuo sam se, a iza mene bio je jedan potpuno nepoznat svijet - na stotine radnika koji s ruksacima na leđima jure k istovaru ili se vraćaju u svoje baze punih torba plastičnih boca. Otvorio se jedan paralelni, nevidljivi svijet, kaotičan sustav u kojem djeluje da svatko ima svoje mjesto. Ljudi su me "osvojili" i poželio sam prikazati neistraženi univerzum "flašaroša".

Proveli ste mnogo vremena s njima, veliki dio snimanja ovog filma je i nesnimanje?

- Ako uđeš u neku zatvorenu zajednicu, poput "flašaroša", to stvarno iziskuje mnogo vremena i posvećenosti. Družili smo se s ljudima, razgovarali, istraživali i nastojali uspostaviti iskren i otvoren odnos sa svojim likovima. Na početku snimanja nisam još uvijek znao da ću se fokusirati samo na "flašaroše". Prvo smo išli dosta šire i ambicioznije, želio sam da deponij bude glavni lik sa svim svojim aspektima, što uključuje i sve radnike deponija. Tako da sam snimao razne ljude, uključujući i Janija dok još uvijek nije bio grupovoda. Poslije više od pola godine Jani je napredovao od običnog "flašaroša" do grupovođe, dobio je svoj kombi i mjesto na istovaru. A tad sam ga već poznavao i snimao, tako da sam kroz Janija imao priliku prikazati kako izgleda plastični biznis na deponiju kroz vizuru grupovođe "flašaroša". Nisu svi ljudi iz njegove grupe ušli u film, netko nije želio sudjelovati i snimati se. To smo poštovali i foku-

U VESTERNU "DIVLJA HORDA" stiže automatska puška, simbol modernizacije koji uništava svijet glavnih junaka. U "Flašarošima" modernizacija deponija je ta koja dolazi i briše civilizaciju "flašaroša", oni nestaju kao dinosauri...

sirali smo se na odnose onih u ostatku grupe koji su željeli biti dio filma. Njima je sve to bilo zanimljivo, bili su i na neki način ponosni zašto sam izabrao njih, a ne neku drugu grupu. Shvatili su da će filmom ostati zauvijek "besmrtni".

Prikazujete spoj drevne vinčanske civilizacije i modernog odlagališta otpada, što želite poručiti gledateljima kroz ovu kontrastnu sliku?

- Kao što sam spomenuo, vinčanska kultura bila mi je motivacija i početna točka razmišljanja o filmu. Kako je moguće da je na mjestu najstarije europske kulture sada jedan od najvećih deponija na svijetu? Zašto gajimo takav nemar naspram kulturno-povijesnom značajnom prostoru? Prvobitna ideja bila je napraviti vizualno snažan esejistički film o konzumerizmu i ostavštini vinčanskog prostora, napravljenog u tri sloja. Prošlost vinčanske kulture, suvremeni sloj konzumerizma i modernog načina života kroz slike deponija, i treći sloj pitanje što će buduće generacije za nekih tisuću godina misliti o našoj civilizaciji. Hoće li nas smatrati ljudima plastike, nazivati nas Homo plasticusima?

Kako se ova situacija "flašaroša" odražava na širu sliku društvenih i ekonomskih problema u Srbiji? Što mislite da je najvažnije što gledate-

Što će buduće generacije za nekih tisuću godina misliti o našoj civilizaciji? Hoće li nas smatrati ljudima plastike, nazivati nas Homo plasticusima?

Iji trebaju znati o njihovoj borbi?

- "Flašaroši" su specifična pojava vezana uz vinčanski deponij. Oni su sakupljači plastičnih "flaša", u slengu "flašaroši". Oni sebe tako nazivaju, tako da sam samo prihvatio nomenklaturu njihova svijeta i posvetio im naslov filma. Postoje dvije grupe sakupljača na deponiju, jedna koja skuplja metal i oni se među sobom zovu "metalci". Brojnija grupa sakupljača bili su "flašaroši". Oni su podijeljeni u manje grupe, svaka je imala svog grupovođu, auto ili kombi i stan nedaleko od deponija. Radili su svakodnevno, po načelu sezonskog posla, bez ikakvog zdravstvenog osiguranja ili socijalne zaštite. Dolazili su iz različitih krajeva Srbije u potrazi za novcem i boljim životom, ratujući među sobom oko boca i torba. Kako vrijeme prolazi, pronalaze se u još težem položaju, živeći na autopilotu, često zaboravljajući zašto su tu i došli. Razlog zbog kojeg ostaju raditi na deponiju je novac jer su mogli zaraditi dvije ili tri prosječne srpske plaće radeći "na flaše". Iako je deponij u vlasništvu Grada Beograda, cijeli posao sakupljanja i reciklaže plastičnih boca dio je privatnog biznisa koji nisam želio pratiti kroz film jer ulazimo u domenu istraživačkog novinarstva.

Film predstavljate kao dokumentarnu western dramu?

- Glavna stvar koju "Flašaroše" čini westernom je ideja western žanra iz kasnije faze, gdje nadolazeća modernizacija uništava svijet, svemir, civilizaciju naših filmskih junaka i oni odlaze u zaborav. Naprimjer, u jednom od najboljih western filmova "Divlja horda" Sama Peckinpaha stiže automatska puška, simbol modernizacije koji uništava svijet glavnih junaka. U "Flašarošima" modernizacija deponija je ta koja dolazi i briše civilizaciju "flašaroša", čineći je samo još jednim slojem vinčanske vertikale. Nema perspektive za sakupljače na vinčanskom deponiju, nestali su kao dinosauri... ●

U KRCATOM KINU BORAK OTVOREN 25. MEDITERAN FILM FESTIVAL

Pokrenuli smo kinematografiju u Hercegovini, posjećuju nas gosti od Pekinga do Madrida

Katarina Marijanović

- Nakon ovih 25 godina možemo slobodno reći da smo pokrenuli filmsku industriju u Hercegovini - rekao je Tomislav Topić u srijedu, 9. listopada, u prepunom širokobriješkom kinu Borak na otvaranju 25. izdanja Mediteran Film Festivala.

Direktor MFF-a istaknuo je kako je u ovih 25 godina kroz program festivala prošlo više od 150 članova žirija s cijelog Mediterana te desetak tisuća gostiju iz filmskog svijeta.

- Također smo educirali više od 200 djece na našim radionicama, od kojih su neka već završila Akademiju dramskih umjetnosti, pa se danas bave raznim filmskim zanimanjima. Uz produkcijsku kuću "Kadar" proizveli smo tridesetak filmova koji se uredno vrte na festivalima i vjerojatno ste ih gledali na televizijama. Uvijek smo radili na programu prikazivanja filmova, edukaciji i proizvodnji - rekao je Topić i dodao kako je i ovaj put velik broj gostiju posjetio Široki Brijeg, od "Pekinga do Španjolske".

Svi uključeni u festival

Tradicionalno su ovaj festival pjesmom otvarala djeca, no zbog tragedije koja je pogodila Jablanicu i druge dijelove BiH, pjesma je ovaj put izostala. Djeca su svojim naklonom odala počast obiteljima stradalih i svim žrtvama poplava koje su se dogodile na ovom području.

Producent festivala Robert Bubalo, pozdravljajući prisutne, nije želio isticati nikoga, navodeći kako je svatko zapravo jedna jaka karika u ovom lancu koji se zove Mediteran Film Festival. - Sve vas na isti način primamo i na isti način volimo. Otvorili smo jednu prekrasnu priču ovdje i doći će neke nove generacije koje imaju potencijala ovo nastaviti, unijeti novu energiju i da ovaj festival bude još bolji - rekao je. U svom obraćanju naveo je kako ovo nikad nije bio potpuno filmski festival te da su organizatori uvijek nastojali dodati i glazbe i turizma, gastronomije, enologije. - Htjeli smo Hercegovinu prezentirati cijelom Mediteranu, mislim da smo to poprilično lijepo uspjeli. Od ove godine ulazimo snažnije u svijet multikulture - dodao je i pozvao sve koji su do sada bili uz festival da svoju podršku, još snažnije, nastave i dalje. Sahin Šišić, član žirija, redatelj, snimatelj i scenograf koji

EDUCIRALI SMO više od 200 djece na našim radionicama, od koje su neka već završila Akademiju dramskih umjetnosti, pa se danas bave raznim filmskim zanimanjima

Tradicionalno su ovaj festival pjesmom otvarala djeca, no zbog tragedije koja je pogodila Jablanicu i druge dijelove BiH, pjesma je ovaj put izostala. Djeca su svojim naklonom odala počast obiteljima stradalih i svim žrtvama poplava koje su se dogodile na ovom području

je nagrađen i na filmskom festivalu u Cannesu, prvi put je posjetio MFF i navodi kako je ovo za njega više od očekivanog.

- Dvadeset i pet godina lijep je jubilej te, sudeći po ovom festivalu, ne bih rekao da je Široki Brijeg uopće mali grad kad organizira ovakav festival s ovakvim programom i kad ima ljude koji ga vode, a koji su srcem vezani uz njega. Drago mi je što sam tu i siguran sam što će ovo izrasti u jednu veliku priču - rekao je Šišić.

Da se Široki Brijeg, zahvaljujući predanosti i radu organizatora, brendirao kao grad filma, mišljenja je i mladi redatelj Zdravko Terkeš, koji je ovu godinu član žirija u konkurenciji za kratkometražni film.

- Mediteran Film Festival obilježava svojih impresivnih dvadeset i pet godina postojanja, čime potvrđuje svoju važnost na filmskoj karti regije i šire. Osobno sam zahvalan ekipi okupljenoj oko festivala jer je ustrajala u vremenu punom izazova i neizvjesnosti i bila most novim generacijama filmskih stvaratelja. Siguran sam kako će festival u sljedećih četvrt stoljeća nastaviti s radom i dodatno obogatiti našu kulturnu scenu te ostati ono što je bio od svoga početka, filmski svjetionik na hercegovačkom kršu - naveo je.

Druženje i filmovi

Njegova kolegica, članica ovogodišnjeg MFF žirija, novinarka i filmska kritičarka Jelena Ružić, navela je kako su, kao i svake godine, filmovi u kratkometražnoj konkurenciji fantastični.

- Zaista mi je drago što sam kao stalna i redovita posjetiteljica ovog festivala dobila čast biti u žiriju i veselim se cijelom postupku ocjenjivanja. Uglavnom su to teme koje su u središtu zbivanja, filmovi su odradeni sjajno - dodala je.

Festival je otvoren projekcijom dokumentarnog filma "Izbor za Miss zatvora" redatelja Srdana Šarenca, filmom iz konkurencije u kojoj će jedan od najznačajnijih filmskih događaja u BiH i regiji prikazati ukupno 20 dokumentaraca. Prvi festivalski dan prikazan je i film nagrađen u Cannesu "Čovjek koji nije mogao šutjeti", u kojem je ulogu ostvario širokobriješki glumac Goran Bogdan, dok su zaljubljenici u fotografiju imali priliku družiti se s hrvatskim umjetničkim fotografom, kiparom i slikarom Stephanom Lupinom. ●

ROBERT BUBALO, PRODUČENT MEDITERAN FILM FESTIVALA I REDATELJ FILMA "HASSANOVI RATOVI" KOJI ĆE VEČERAS IMATI BH. PREMIJERU U ŠIROKOM BRIJEGU

Dok smo snimali u Bejrutu, bili smo jako nesmotreni: iako smo imali naoružanu pratnju, umalo smo ostali bez glava

Jedan smo dan proveli s hezbollahovcima u Baalbeku i oni su prema nama bili vrlo srdačni, čak nam je jedan njihov vojnik napravio kokice

Razgovarala Katarina Marijanović

Producent i jedan od osnivača Mediteran Film Festivala Robert Bubalo u dokumentarnom se filmu dosad uglavnom bavio rock glazbom, pa je tako autorski potpisao "Izgubljeno dugme", film o bubnjaru Bijelog dugmeta Ipi Ivandiću, ali i dosad jedini film o Goranu Baretu - "Bure Bareta". Sad je napravio iskorak s filmom "Hassanovi ratovi" koji je snimao u Libanonu, a koji je u kolovozu prikazan u glavnom programu Dokufesta u Prizrenu te je pobijedio na Vukovar Film Festivalu, i to u konkurenciji ovogodišnjeg dobitnika Oscara "20 dana u Mariupolju".

Publika Mediteran Film Festivala imat će priliku vidjeti vaš dokumentarac "Hassanovi ratovi". Dosta smo ga dugo čekali. U najavama je proletjelo i jedno desetljeće, dok vaš prijatelj Hassan konačno nije "prelomio" i dopustio vam da snimate njegovu životnu sudbinu. Predstavite nam svoj film i zašto je vama osobno bilo toliko važno snimiti ga?

- Hassan je, prije svega, moj veliki prijatelj. On je u Zagreb došao iz Bejruta, ja iz Širokog Brijega. Brzo sam primijetio da, unatoč razlikama u kulturološkim razlikama, nas dvojica zapravo dijelimo sličan spektar emocija, nade, briga, da su nam svjetovi jednako porušeni zbog brutalne stvarnosti, da su nam ideali nestali jer su nam opljačkani snovi, ali i da na isti način volimo biti hedonisti, uživati u ovim ostacima ostataka nekih naših zamišljenih života i crpiti iz njega maksimum.

Ovo je film o jednoj ljudskoj gromadi, o čovjeku koji je beskrajnom snagom duha otresao iz srca negativnu energiju koja mu je nametnuta, priča o nevinom dječaku koji je za Uskrs razbijao jaja sa svojim najboljim prijateljem, kršćaninom Tonyjem, i koji su se za Bajram kod njega "davili" baklavama, koji su se razišli u vihoru strašnih libanonskih ratova i okrenuli puške jedan na drugoga, koji su se nakon deset godina, opet nekom tajnovitom čarolijom, susreli i tada je Tony pomogao Hassanu izići iz Bejruta koji je izraelsko zrakoplovstvo rušilo kao i danas te doputovati u Hrvatsku. I kako se u Hrvatskoj počeo učiti drugačijem životu, bez ljutnje i osvete, kako je postao najbolji hrvatski novinar, kako je postao veliki kritičar islamista i kako ga zbog toga hrvatska policija čuva 24 sata dnevno. Film je to bez cenzure, tako da ima dosta političke nekorektnosti, psovki, razgovora o ubijanjima, ali i puno spontanog humora. Vjerujem da smo ga spakirali u jednu rokera, avangardnu, pustolovnu, emotivnu, geopolitičku, a opet vrlo osobnu priču.

Film prati vašu filmsku ekipu, na čelu s Hassanom, na putu u njegov rodni grad, u nekadašnje palestinske izbjegličke logore Sabru i Šatilu u južnom predgrađu Bejruta, odakle je potekao. Koliko je toga bilo isplanirano? Pretpostavljamo da ste krenuli s određenom idejom,

no koliko ste pustili da se film sam dogodi?

- Trenutak kada sam s Hassanom suprugom Ljiljanom i producentom zastao u toj čudnoj Šatili da okinemo nekoliko fotki neću nikada zaboraviti. Tada smo se udaljili od dijela ekipe, snimateljice i tonskog snimatelja te Hassana, ali i pratnje naših naoružanih čuvara, i zalutali i Rehab, dio Šatila u kojem su se skrivali ISIL-ovci i narkobande. Koliko god smo mi postupili glupo, želeći ovekovečiti sebe u jednom nevjerovatnom ambijentu, u kvartu

a potraga za nama dokumentirana je iznimnom hrabrošću i sposobnošću snimateljice Bojane Burnać i tonskog snimatelja Tomislava Bubala, moga brata, koji je, unatoč radikalno napetoj situaciji, skupio pribranost i sve tonski zabilježio. No problem se pojavio nakon okončane drame jer je Hassan, zbog izgubljenih živaca, htio prekinuti snimanje. Uglavnom, odnosi su nam se tada poremetili, sve što smo dalje snimali nije bilo upotrebljivo. Srećom, većinu smo materijala već odradili. A to što smo snimili, doista je fantastično. Mnogi

jedan njihov vojnik napravio kokice.

Kako ste se nosili s izazovima prikazivanja tako teške i emocionalno nabijene priče?

- Kad je Hassan u montaži, koja je trajala osam mjeseci zbog teškog i mukotrpnog prevođenja s arapskog na hrvatski, čitao naraciju, bio je duboko emotivno pogođen, teško je čitao, suze su mu zapinjale u grlu... Sjećam se da sam se i ja u jednom trenutku rasplakao, iz posve drugog razloga, kad sam shvatio da imam 30 sati materijala na arapskom i uči-

u nekoj ekstazi bijesa sve poslao u neku stvar i odlučio da je film gotov. Dakako, i bez tog mog završnog uljepšavanja mislim da smo napravili odličan film.

Povratak u prošlost zasigurno je izazvao gomilu pomiješanih osjećaja kod vašeg glavnog junaka, trume rata i djetinjstvo koje je bilo daleko od idiličnog. Slike su to koje je s vama vjerojatno podijelio i ranije. No koliko ste vi na ulicama Bejruta vidjeli čovjeka kojeg poznajete, a koliko tog dječaka ratnika?

- Hassan je u Bejrutu Libanonac, a u Zagrebu Hrvat i to se jako dobro vidi na filmu. Libanonci su neposredniji, izravniji, ne pokušavaju prikazati neki svoj uljepšani alter ego, nego su ono što jesu, za razliku od nas Hrvata koji uvijek pokušavaju dati neku lažnu sliku sebe. Hassanu je ovaj film pomogao da otrese svoju prošlost, on je zapravo bio duboko ranjen čovjek. Ne samo fizički, jer je u glavi nosio metak deset godina, već emotivno, on je krvario sve ove godine dok nije konačno pristao na snimanje filma i dok nismo zajednički prošli sve te njegove traume. On je s 10 godina pristupio PLO-u i uzaludno pucao na izraelske avione, bio je spreman izvršiti samoubilački napad, njemu je mozak bio posve ispran. I sad gledam čovjeka koji se suočava sa svojom prošlošću, s mrtvim bratom, mrtvom djevojkom, nestalim prijateljem, uništenim djetinjstvom, ali i kaosom koji i danas vlada u njegovoj rodnoj Sabri te vidim kako u svakom kutku njegova života leži neka rana. Ali, bez obzira na sve te teške emocije, Hassan je briljantan zafrkant. Trenutak kada u filmu pita svoju sestru: "Sječaš li se da sam ti htio ubiti muža?" opisuje svu tragikomiju svih tih isprepletenih obiteljskih odnosa.

Film je već pokupio i dosta priznanja, no na stranu nagrade, što je vama pružilo najveće zadovoljstvo i koliko je ovaj film utjecao na vaše prijateljstvo?

- Naše prijateljstvo isto varira, kao i svako dobro prijateljstvo, ali je vječno. A nagrade koje je film pokupio, kao i sjajne recenzije, dokazuju mi da ne treba raditi tzv. festivalske filmove, meni inače omraženi izraz, nego se vratiti početnim postavkama dokumentarizma, dakle biti vjeran realnosti i pustiti kameru da lovi ono što se događa oko vas, odnosno oko teme filma.

Je li u pripremi neki novi projekt, što je ono što vas trenutačno zaočuplja?

- Vjerujem prvo da će "Hassan" živjeti sljedećih godinu dana, pogotovo zbog situacije na Bliskom istoku u Bejrutu, koja, na žalost, ide u prilog filmu. Inače, pregovaram s Tonyjem Mandichem, višegodišnjim potpredsjednikom Atlantic Recordsa i jednim od najznačajnijih svjetskih diskografa, da snimim njegovu životnu priču i da pri tome radimo s njegovim prijateljima Mickom Jaggerom, Robertom Plantom, Jimmyjem Pageom, Bonom Voxom, Ericom Claptonom...

SANDRA ŠIMUNOVIĆ - PIXSELL

BROJNI POZNATI Na svjetsku premijeru filma u lipnju 2024. došli su Vlado Kreslin i Dimitrije Popović

NA SVJETSKU PREMIJERU filma u lipnju 2024. došao je i hrvatski ministar Davor Božinović

PRVA NAGRAĐA na Vukovar Film Festivalu

u koji ne ulazi ni libanonska policija, ni vojska, čak ni Hezbollah, a kamoli kamere iz neke zapadne zemlje, toliko su glupi bili i naši čuvari, fatahovci, koji su se tiskali pred kameru i jednostavno zanemarili da moraju paziti na jedan dio ekipe koji je zbog obostrane nepažnje zalutao. Zbog te smo nepažnje umalo izgubili glavu,

su nas poslije pitali kako smo uopće izvukli živu glavu. Jedini logičan odgovor mi je taj da ni ISIL-ovci nisu bili spremni na to da im pred nos banu tri glupa zapadnjaka, pa su bili uspavani, a mi smo se za tih 20-ak minuta pakla uspjeli izvuci. Poslije smo bili s hezbollahovcima u Baalbeku koji su bili vrlo srdačni, čak nam je

nilo mi se da to neću raspetljati do kraja života. Uglavnom, jako sam se namučio u montaži, znao sam noćima kopati po materijalima, slagati priču, ubacivati glazbu, svaki dan nešto popravljati i tako unedogled. Sedam dana prije kraja montaže, kad sam htio još neke stvari poboljšati, stradao mi je sin Borna, tako da sam

Tony Mandich, Dimitrije Popović, Stephan Lupino

jednu takvu instituciju, i drugo, što je također važno, jesu mir i ljepota koja stimulira umjetnika da može raditi i biti posvećen svome poslu - naveo je.

Festival velika stvar

Hrvatski art fotograf i kipar Stephan Lupino fotografirao je osobe s poteškoćama u razvoju u udruzi "Marija, naša nada" kako bi napravio dobrotvornu izložbu. Bilo je vidljivo kako ga je susret s bolesnom djecom duboko potresao.

Uz ovo veliko ime, u sklopu festivala, a u suradnji s Uredom Vlade Zapadnohercegovačke županije za europske integracije, velik broj ljubitelja glazbe okupio se kako bi čuo čovjeka koji je punih 30 godina bio potpredsjednik diskografske kuće Atlantic Records i koji je surađivao s najvećim pop-rock zvijezdama.

- Prvi put sam u Širokom Brijegu, a zanimljivost je da je moj otac davnih 1930-ih upravo ovdje pohađao Franjevačku gimnaziju. Velika je stvar za ovaj grad i Hercegovinu jedan ovakav festival i jako sam sretan što sam dio toga - rekao je Mandich nakon predavanja koje je mladima održao o temi utjecaja glazbe na filmsku industriju.

Uz priče o suradnji s velikanima poput Rolling Stonesa, Erica Claptona, Bee Geesa, AC/DC-ja, Genesis-a, Arethe Franklin, Raya Charlesa i mnogih drugih, izdvojio je i neke od anegdota, ali i neugodna iskustva koja su mu se dogodila tijekom bogate karijere. Prisetio se velikih glazbenih hitova koje je lansirao u vrijeme kad je ta industrija bila ekonomski jača i od televizijske i filmske, te vrtoglavih iznosa koje su njihovi autori zaradivali.

- Prvi soundtrack koji sam promovirao je bio za film "Exorcist" za našu sestrinsku kompaniju Warner Bros Studio. Nekoliko mjeseci prije filma Mike Oldfield je izbacio instrumentalni album "Tubular bells" i naša ekipa je poslala nekoliko pjesama. Direktor William Friedkin je odmah odlučio da ta glazba bude u jednoj velikoj sceni, a kad je film izašao, prodaja albuma se naglo povećala. Mike je bio jako mlad i svirao nekoliko instrumenata.

Glazba i film

Osnivač Virgin Recordsa Richard Branson potpisao ga je na nekoliko godina i to je bio njegov prvi projekt. Ispostavilo se poslije da mu je upravo on "zaradio" prvih milijun dolara. Poslije nekoliko godina album se prodao u nekoliko milijuna primjeraka, a Richard je danas teški milijarder. Sad vidite kako tri minute instrumentalne glazbe mogu poboljšati i film, ali i ostalo - rekao je Mandich. Uz zanimljiva druženja, drugi dan MFF-a obilježio je i snažan program u konkurenciji, kao i projekcije kratkih dokumentaraca iz programa "U fokusu". Nakon dodjele nagrade i proglašenja pobjednika, festival će danas, 12. listopada, zatvoriti igrani film redatelja Kristijana Milića "Božji gnjev".

DODIJELJENE NAGRADE NA 25. MEDITERAN FILM FESTIVALU U ŠIROKOM BRIJEGU

Grand Prix "Izboru za Miss zatvora" bh. redatelja Srdana Šarenca

Nagradu MFF Best Short dobio je film "A Poil" francuske redateljice Audrey Clemens, dok je nagrada Best Camera za film "Flašaroši" otišla u ruke srpskog redatelja Nemanje Vojinovića

Katarina Marijanović

Dokumentarni film "Izbor za Miss zatvora" bh. redatelja Srdana Šarenca odlukom žirija osvojio je Grand Prix 25. Mediteran Film Festivala. Nagradu MFF Best Short dobio je film "A Poil" francuske redateljice Audrey Clemens, dok je nagrada Best Camera otišla u ruke filma "Flašaroši" srpskog redatelja Nemanje Vojinovića.

Žiri u sastavu Kristina Ljevak, Jelena Ružić i Ivo Krešić u svom obrazloženju naveo je kako se Srdan Šarenac ovim filmom još jednom potvrđuje kao znalački dokumentarist i posvećeni istraživač čiji filmovi uspijevaju imati važnu društvenu dimenziju i šarm koji osvaja najširu publiku.

- U jednom brazilskom zatvoru pokušava se izborom za Miss sačuvati ljudsko dostojanstvo i omogućiti proces osobne rehabilitacije i kasnijeg uključivanja u redovite društvene tokove. Tamo, izvan slobode, neke žene su ostvarile osobnu slobodu i priznale sebi i drugima istospolnu seksualnu orijentaciju - naveli su.

Posebna priznanja

Žiri je dodijelio i dva posebna priznanja - dokumentarcima "Flašaroši" redatelja Nemanje Vojinovića i filmu "Ko će pokucati na vrata mog doma" bh. redateljice Maje Novaković. Žiri za kratkometražni dokumentarni film u sastavu Sahin Šišić, Zdravko Terkeš i Tomislav Mršić najboljim kratkim filmom festivala proglasio je "A Poil" jer u trajanju od sedamnaest minuta postavlja snažnu i aktualnu temu - čovjekovo tijelo kao planet i čovjeka kao onoga koji uništava svoj planet.

- Kratki dokumentarni film iz Francuske, kao i većina ovogodišnje selekcije, uspješno koketira s eksperimentalnom formom, upozoravajući na opasnosti ljudske destruktivnosti prema okolišu i samome sebi, učinkovito spaja filozofske ideje s ekološkom porukom i vodi nas na sučeljevanje s pitanjima opstanka, odgovornosti i povezanosti sa svijetom koji nas okružuje - navode u svom obrazloženju.

Žiri za kratkometražni dokumentarni film u sastavu Sahin Šišić, Zdravko Terkeš i Tomislav Mršić najboljim kratkim filmom festivala proglasio je "A Poil"

Žiri je dodijelio i dva posebna priznanja - filmu "Bol" hrvatskog redatelja Ivana Faktora i filmu "Onaj koji ne vidi" španjolskog redatelja Natxa Leuza.

Dvadeset filmova

Žiri za najbolju kameru, koji čine snimatelji Eldar Emrić, Draško Gajić i Vedrana Mijić, nagradu Best Camera dodijelio je Igoru Maroviću, direktoru fotografija filma "Flašaroši". I u ovoj kategoriji dodijeljena su

dva posebna priznanja, snimateljici Camélie Jaulent za film "A Poil" i snimatelju Fabianu Faureu za film "Crni vrt". Nakon dodjele nagrada prikazan je dokumentarni film "Hassanovi ratovi" redatelja Roberta Bublala iz programa Domaći autori. Na 25. MFF-u, koji se održava u Širokom Brijegu, prikazano je dvadeset filmova u konkurenciji, a festival će biti zatvoren danas projekcijom igranog film Kristijana Milića "Božji gnjev".

VELIKANI UMJETNOSTI I SHOWBIZZA NA MEDITERAN FILM FESTIVALU

Popović na druženju sa studentima, Lupino fotografirao bolesnu djecu, Mandich održao forum o utjecaju glazbe na film

Uz priče o suradnji s velikanima poput Rolling Stonesa, Erica Claptona, Bee Geesa, AC/DC-ja, Genesis, Arethe Franklin, Raya Charlesa, Tony Mandich ispričao je brojne anegdote, ali i neka neugodna iskustva koja su mu se dogodila tijekom bogate karijere

UZ ZANIMLJIVA DRUŽENJA, drugi dan MFF-a obilježio je i snažan program u konkurenciji, kao i projekcije kratkih dokumentaraca iz programa "U fokusu". Nakon dodjele nagrade i proglašenja pobjednika, festival će danas, 12. listopada, zatvoriti igrani film redatelja Kristijana Milića "Božji gnjev"

Katarina Marijanović

- Najljepše ću dojmove ponijeti iz vašeg grada - rekao je to crnogorski slikar i pisac Dimitrije Popović, koji je proteklih dana u sklopu 25. Mediteran Film Festivala boravio u Širokom Brijegu. Na poziv organizatora festivala Popović je posjetio Akademiju likovnih umjetnosti i družio se sa studentima, dok je u večernjim satima u dvorani kina Borak prikazan njegov film "Oreol mikrokozma".

- Ljudi, ambijent, program. Jedino mogu dati komplimente, ta riječ pokriva uistinu i smisao ovoga što sam doživio i što sam prošao ovdje. Dani ovdje su zaista prošli bogato i ispunjeno. Posebno mi je drago što je moj film prikazan u sklopu programa festivala, ali i kao likovnom umjetniku što sam posjetio Akademiju likovnih umjetnosti. Imao sam kontakt i razgovor sa studentima i budućim mladim autorima. Ambijent širokobriješke Akademije zaista je inspirativan. Studenti imaju sve tehničke standarde, što je važno za

